

JÖNKÖPING UNIVERSITY

School of Health and Welfare

”Det är bara massor med gråzoner...”

En kvalitativ studie kring Migrationsverkets och socialtjänstens
arbete med barn som uppges vara gifta

HUVUDOMRÅDE: *Socialt arbete*

FÖRFATTARE: *Katja Lindholm & Jolin Piirainen-Olsson*

JÖNKÖPING 2020-01

Förord

Tack till alla som ville ställa upp på intervjuer, utan er hade detta inte varit möjligt. Vi vill också tacka våra nära och kära som har stöttat oss under arbetets gång.

Abstract

Title: “It’s just a bunch of grey areas...” – A qualitative study of the Swedish immigration agency and social services work with children who declares to be married

Authors: Katja Lindholm and Jolin Pirainen-Olsson

Tutor: Ulrika Börjesson

Examiner: Pia Bülow

Child marriage is a worldwide phenomenon. During 2015–2016 Sweden received a large amount of refugee children. Some of these children were married, which led to a debate on how Sweden were going to handle child marriage. Eventually this led to Sweden establishing an amendment January 1th 2019 to no longer allow foreign child marriages. With this revision came a wide discussion whether it is the right way to counteract child marriage or not, and if the law would have the desired outcomes.

Qualitative interviews have been conducted with a total of nine administrative officers from the Swedish immigration agency and Social Workers at social service offices. Through their thoughts and stories on the subject about child marriage the thesis will highlight three topics that stand out in the process of identifying and working with children who declares to be married in Sweden. The result show that the administrative officers often follow their intuition concerning the identification of the children and their marital status. Furthermore, they find cultural difference as something challenging when they must decide in these matters. The workers have a great deal of worker’s discretion but are at the same time required to follow guidelines and Swedish law in their daily work.

Keywords: child marriage, early marriage, Swedish immigration agency, social services, unaccompanied minors, the interest of the child, street-level bureaucrats, Lipsky.

Sammanfattning

Barnäktenskap är något som sker i stora delar av världen. Under flyktingströmmen 2015–2016 kom många barn till Sverige från andra länder. En del av dessa barn var gifta vilket bidrog till en debatt kring hur Sverige skulle hantera ärenden rörande gifta barn. Slutligen ledde detta till en lagändring 1 januari 2019 som medförde att utländska barnäktenskap inte längre erkänns i Sverige. Lagändringen mynnade ut i en omfattande diskussion gällande vad lagen skulle innebära i praktiken.

Kvalitativa intervjuer har genomförts med totalt nio personer från Migrationsverket och socialtjänsten som i sin yrkesroll på något sätt har mött barn som uppges vara gifta. Genom deras tankar och berättelser kring ämnet har tre teman identifierats som utmärkande när det gäller handläggningen av barn som uppges vara gifta. Resultatet visar att handläggare i stor grad följer något de kallar ”magkänsla” när det gäller identifieringen av gifta barn och de anser också att kulturella skillnader kan bidra till svårigheter i beslutsfattandet. Handläggarna beskriver att de har ett stort handlingsutrymme i ärendena, men måste också ta hänsyn till riktlinjer och lagar.

Sökord: barnäktenskap, Migrationsverket, socialtjänsten, ensamkommande barn, barnets bästa, gräsrotsbyråkrati, Lipsky.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	iv
1. Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	2
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.2.1 Syfte.....	2
1.2.2 Frågeställningar.....	2
2. Tidigare forskning	3
2.1 Konsekvenser och risker med barnäktenskap	3
2.2 Barnäktenskap i Sverige	5
3. Bakgrund.....	7
3.1 Orsaker till barnäktenskap	7
3.2 Lagstiftningen i Sverige.....	8
3.3 Socialstyrelsens kartläggning och handböcker	9
3.3.1 Kartläggning av socialtjänstens handläggning.....	9
3.3.2 Riktlinjer från Socialstyrelsen	11
3.4 Migrationsverkets rapport och standard	12
3.4.1 Är du gift? – Migrationsverkets rapport	12
3.4.2 Standard för handläggning av ärenden rörande gifta barn.....	13
4. Teori.....	14
4.1 Gräsrotsbyråkrati	14
5. Metod	16
5.1 Kvalitativ forskningsmetod.....	16
5.2 Kvalitativa intervjuer.....	16
5.3 Analysmetod	17
5.4 Urvalsprocess och genomförande	17
5.5 Tillförlitlighet och autenticitet	19
5.5.1 Tillförlitlighet med sina fyra delkriterier	19
5.5.2 Autenticitet.....	20
5.6 Forskningsetiska överväganden	21
6. Resultat och analys	22
6.1 Intervjupersonerna.....	22
6.2 Att gå på magkänsla	23
6.3 Kulturella skillnader	26
6.4 Krav från olika håll.....	28
6.5 Sammanfattande analys.....	32
7. Slutdiskussion	32
7.1 Att gå på magkänsla	33
7.2 Kulturella skillnader	34
7.3 Krav från olika håll.....	36
7.4 Slutsats	37
8. Metoddiskussion.....	38
8.1 Vidare forskning	39
Referenslista.....	41
Bilagor.....	47

A. Intervjuguide: frågor till socialtjänsten och Migrationsverket.....	47
B. Utskick på mejl.....	48

1. Inledning

Ett barnäktenskap innebär att en eller båda parterna var under 18 år vid äktenskapets ingående (Svenska FN-förbundet, 2019). Enligt Unicef (2018) är barnäktenskap vanligast i Afrika söder om Sahara och Södra Asien, men förekommer över hela världen inom olika kulturer och traditioner (Svenska FN-förbundet, 2019). Då många barnäktenskap inte registreras eller genomförs på ett formellt sätt är det inte möjligt att säga något exakt antal gällande hur många barn i världen som uppges vara gifta. En studie från Unicef visar dock att över 650 miljoner kvinnor i världen har ingått äktenskap före sin 18 års dag, vilket i sin tur innebär att varje år gifter sig omkring 12 miljoner flickor innan de fyllt 18 år (Unicef, 2018). Enligt svenska FN-förbundet (2019) blir alltså 32 800 flickor barnbrudar varje dag. Även pojkar gifts bort innan de fyllt 18 år, däremot är det inte lika vanligt förekommande då 156 miljoner män har ingått äktenskap före sin 18 års dag (Socialstyrelsen, 2019).

Under år 2015 kom över 70 000 asylsökande barn till Sverige vilket bidrog till att Migrationsverket och socialtjänsten kom i kontakt med fler barn som uppges vara gifta än tidigare. Utifrån den snabba ökningen har det ibland varit problematiskt för socialtjänsten att veta hur de ska handlägga ärenden där barn uppges vara gifta (Socialstyrelsen, 2019). Strax efter den stora ökningen av asylsökande barn påbörjade både Migrationsverket och Socialstyrelsen ett upprättande av rutiner och standarder kring hur handlägningsprocessen ska se ut gällande barn som uppges vara gifta (Migrationsverket 2019, Socialstyrelsen 2017). Vidare har arbetet med barn som uppges vara gifta i Sverige bidragit till en lagändring och den 1 januari 2019 infördes en lag som innebär att inga utländska barnäktenskap längre erkänns i Sverige (SFS 2018:1973). Som en följd har även Migrationsverket och Socialstyrelsen uppdaterat sina riktlinjer och standarder, för att anpassa dessa efter lagändringen (Migrationsverket 2019, Socialstyrelsen 2019). Lagändringen har skapat debatt i Sverige om hur den ska tolkas och användas. Risker att barnet inte upptäcks eller att äktenskapet döljs har debatterats i media. I en artikel i Kvällsposten (2019) berättar Margot Olsson, utvecklingssekreterare i Malmö, att det i kommunen uppmärksammats 65 flickor som uppgetts vara gifta och därför lämnat in ett lagförslag om att kriminalisera all typ av medverkan till barnäktenskap för att verkligen tydliggöra allvaret.

1.1 Problemformulering

I stora delar av världen idag blir barn bortgifta vilket gör att det finns en sannolikhet att ett antal av de barnen även kommer till Sverige. Därför är det av vikt att undersöka hur Migrationsverket och socialtjänsten arbetar med frågan utifrån förändringar i lagen och de nya riktlinjer som trädde i kraft 2019. Identifikationen av gifta barn kan ske hos olika myndigheter och det är intressant att studera både hur Migrationsverket och socialtjänsten arbetar med dessa barn. Riktlinjerna som lyfts fram från ansvariga myndigheter är tolkningsbara vilket innebär att det i vissa fall blir en bedömningsfråga hur ett ärende ska handläggas, som exempelvis i vilket skede man frågar barnen om de är gifta eller om man inte frågar alls. Eftersom riktlinjerna i stort är rekommendationer kring hur man ska gå till väga med i arbetet med barn som uppges vara gifta bedöms varje enskilt fall olika, vilket gör det intressant att studera hur processen kan gå till.

Vi har valt att använda Socialstyrelsens formulering ”barn som uppges vara gifta” genom hela texten, då det inte är lagligt för barn att vara gifta i Sverige. Valet bygger på att barnen kan betrakta sig själva som gifta eller leva under äktenskapsliknande förhållanden (Socialstyrelsen, 2019). Fokus ligger på alla barn som uppges vara gifta, vilket kan innefatta både tvångsäktenskap och frivilligt ingångna äktenskap. I texten görs ingen skillnad på dessa olika former varför olikheterna inte heller problematiseras.

1.2 Syfte och frågeställningar

1.2.1 Syfte

Syftet med föreliggande studie är att utifrån handläggares perspektiv undersöka och beskriva Migrationsverkets och socialtjänstens arbete med barn som uppges vara gifta. Med utgångspunkt i syftet har följande frågeställningar formulerats:

1.2.2 Frågeställningar

1. Hur beskriver handläggare på Migrationsverket eller socialtjänsten sitt arbete med barn som uppges vara gifta?
2. Hur identifieras barn som uppges vara gifta av Migrationsverket och socialtjänsten?

2. Tidigare forskning

2.1 Konsekvenser och risker med barnäktenskap

Rachel Kidman (2017) studerade kvinnor som ingått äktenskap före 18 års ålder och kvinnor som gift sig vid ett senare tillfälle. Studien påvisar större risk för utsatthet gällande våld i nära relationer för de kvinnor som gift sig vid tidig ålder. Kvinnor som gifte sig som barn löper även större risk för att utsättas för fysiskt, sexuellt och psykiskt våld menar Kidman. Nguyen och Wodon (2015) gjorde en liknande studie där de analyserade enkätstudier utförda i 60 länder där kvinnor mellan 15–49 år svarade på frågan när de gifte sig första gången. Fokus i studien var att studera globala och regionala trender, istället för att bara konstatera att barnäktenskap sker. Forskarna använde sig av liknande tekniker som när man mäter fattigdom för att få fram sitt resultat och kunde således jämföra olika ålderskategorier mot varandra. I så kallade utvecklingsländer, främst i Södra Asien och Afrika, gifter sig cirka 40 % av flickorna innan sin 18 år dag enligt Nguyen och Wodon (ibid). I Kidmans (2017) studie delades forskningspersonerna upp i olika ålderskategorier, de som gifte sig innan sin 15 års dag och de som gift sig efter sin 15 års dag, vilket författaren menar sällan eller aldrig tidigare studerats. Kidmans studie påvisade att flickor som var under 15 år vid giftermålet löper ännu större risk att utsättas för våld än de som var över 15 år vid giftermålet (Kidman, ibid).

McCleary-Sills, Hanmer, Parsons och Klugman (2015) menar att det också kan finnas samband mellan låg utbildningsgrad och barnäktenskap. Författarna anser att flickor som gifter sig i tidig ålder löper ökad risk för att utsättas för våld, tidig graviditet och att inte fullfölja sin skolgång. Trots att många länder förbjuder barnäktenskap görs undantag för sedlighetslagar och religiösa normer i samhället, vilket leder till att speciellt flickor gifts bort vid tidig ålder. Utbildning är en mänsklig rättighet, men fortfarande finns det stora glapp när det kommer till kön och flickor är oftast de som missgynnas i skolvärlden menar författarna. Trots att barnäktenskap är olagligt i många länder och forskning påvisar, som nämnts tidigare, att det finns ett flertal negativa effekter av att barn gifter sig har inte alltid lagarna stor effekt. McCleary-Sills m.fl. (ibid) konstaterar även i sin artikel att sociala normer har en stor betydelse för om flickor gifts bort och att genom att engagera och utbilda hela samhället kan man minska förekommandet av barnäktenskap. De klarlägger dock att barnäktenskap inte är kopplat till en specifik religion eller tro men att det kan

finnas kulturella skillnader kring varför de gifts bort. Nguyen och Wodon (2015) konstaterar däremot en positiv trend, nämligen att barnäktenskap har minskat globalt från 51,2 % till 40,3 % då man jämförde kvinnors svarsalternativ födda mellan 1955–1959 jämfört med kvinnor födda 1985–1989.

Sabbe, Temmerman, Brems och Leye (2014) diskuterar skillnaden mellan arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap, samt svårigheterna att avgöra vad som är ett tvångsäktenskap. Ett arrangerat äktenskap innebär att parterna blir presenterade för varandra men att båda två är överens om att de vill gifta sig, alltså att de finns samtycke till äktenskapet, medan ett tvångsäktenskap istället innebär att parterna blir tvingade till att ingå äktenskap. Enligt författarna kan inte ett barnäktenskap ingås med samtycke, då ett barn saknar mognad för att fatta ett sådant beslut vilket innebär att barnäktenskap alltid är ett tvångsäktenskap. Sabbe m.fl. (ibid) diskuterar även att tvångsäktenskap går emot västerländska värderingar om barns rättigheter. De beskriver i sin artikel att flertalet europeiska länder försökt skapa lagar och regler kring barnäktenskap, men att de oftast generaliserar kring enskilda fall och stigmatiserar och pekar ut minoritetsgrupper, genom att kriminalisera barnäktenskap eller skärpa invandringspolitiken. Författarna menar att detta kan medföra att offren för barnäktenskap i större utsträckning inte söker hjälp och inte får det skydd de skulle behöva.

Att flickor gifts bort före sin 18 års dag är betydligt vanligare än att pojkar gifts bort, menar Misunas, Murray Gastón och Cappa (2019). I sin forskningsartikel presenterar de data från 82 så kallade låg-och medelinkomstländer som studerats under en 10 års period, om hur vanligt förekommande det är att pojkar gifts bort som barn. Urvalet representerar 51 % av världens män och författarna menar att utifrån de länder som studerats gifter 1 av 24 pojkar sig innan sin 18 års dag. I likhet med forskningen kring flickor och barnäktenskap skiljer det sig dock mellan länderna. Konsekvenserna av barnäktenskap kan variera för en pojke och en flicka när det kommer till biologiska och sociala faktorer. Sabbe m.fl. (2014) nämner att flickor i större utsträckning riskerar att bli misshandlade i hemmet och att en stor andel utsätts för hot om våld eller blir hotade till döden om de inte fullföljer giftermålet. Enligt Misunas m.fl. (2019) kan både pojkar och flickor bli tvungna att behöva ta vuxna beslut trots att de är barn, behöva ta ekonomiskt ansvar för familjen samt riskera att skolgång och karriär blir lidande vid barnäktenskap.

2.2 Barnäktenskap i Sverige

När det kommer till barnäktenskap och Sverige så finns det en del kritik riktat mot hur lagstiftningen används/tolkas och vad det innebär för barnen som kommer hit. Jänträ-Jareborg (2017) skriver i en artikel om synen på barnäktenskap i Sverige, både historiskt och i nutid. Författaren tar upp hur Sverige historiskt har betraktat barnäktenskap och att Sverige länge tillät utländska minderåriga att ingå äktenskap. I artikeln tas exempelvis upp att många har kritiserat det faktum att barn har placerats tillsammans med sin maka/make, och att den handlägningsprocessen sänder ut märkliga signaler kring den svenska värdegrunden. Jänträ-Jareborg problematiserar det faktum att barnkonventionens artikel 1 inte uttryckligen beskriver något skydd emot barnäktenskap, utan tvärtom menar att barn blir myndiga vid den ålder som gäller i deras hemland. Detta för då med sig, menar författaren, att Sverige inte har någon typ av förpliktelse enligt barnkonventionen att omyndigförklara barnet då barnkonventionen inte uttrycker någon specifik åldersgräns för äktenskap. Utöver det beskriver Jänträ-Jareborg att den planerade reformen, alltså lagändringen som antogs 1 januari 2019, kommer bidra till fler haltande äktenskap. Med det menar hon att äktenskapen som inte erkänns i Sverige fortfarande kommer att gälla i vigsellandet. Vidare uttrycker hon att ett haltande äktenskap aldrig för med sig positiva konsekvenser, utan endast kommer medföra svårigheter för framförallt kvinnor som kommer från en familj med andra värderingar än de vi har i Sverige. I samma artikel tas det även upp och diskuteras kring socialnämndens ansvar samt kompetens att bedöma i ärenden gällande placering av de gifta barnen. Avslutningsvis diskuterar författaren den kommande lagändringen utifrån konsekvenser den kan få. Exempelvis att barn inte väljer att söka skydd i Sverige i samma utsträckning, och att äktenskapet då bör fungera som en grund att få stanna i Sverige eftersom barnets hemland inte kommer skydda barnet från äktenskapet. Det nämns också att barnets egen inställning till äktenskapet alltid måste vägas in vid en bedömning. Hon avslutar med Åsas Regnérs citat ”barn ska inte vara gifta, *men*”.

Ytterligare en artikel som tar upp just barns rätt att själva bestämma i frågor som rör dem är *Barn som rättsliga aktörer - finns de?* (2019) där Singer och Brattström diskuterar kring inkorporerandet av barnkonventionen som svensk lag och vad det innebär. Då artikeln skrevs hade även Riksdagen antagit proposition 2017/18:288 vilken i korthet innebär att Sverige inte längre erkänner några typer av utländska barnäktenskap. Författarna resonerar

kring att barns självbestämmanderätt och inflytande ofta kan försvinna i den konstanta strävan efter att uppfylla barnets bästa. De tar upp barnkonventionens artikel 12 som menar att barn har rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem. Singer och Brattström menar att barn ofta har rätt att uttrycka sina synpunkter och åsikter, men att det i slutändan är vuxna som bestämmer om barnens åsikter ska beaktas. Författarna anser att detta går emot barnkonventionen och därför inte uppnås inte målet med att inkorporera barnkonventionen i svensk lag. Vidare diskuterar författarna innebörden av lagändringen och om man verkligen kan utgå från att det alltid blir bäst i alla situationer att inte erkänna de utländska barnäktenskapen. De anser att en diskussion kring ungas rättshandlingsförmåga borde beaktats och menar att det är konstigt att rättshandlingar som gjorts av utländska ungdomar underkänns medan liknande rättshandlingar utförda av svenska ungdomar godtas. Även här nämner författarna om att det anses problematiskt att vara gift i ett land men anses ogift i ett annat, likt vad Jänträ-Jareborg (2017) också diskuterade. Avslutningsvis kommer författarna fram till att lagändringen i sig inte bidrar till att uppfylla barnkonventionens och svensk gällande rätts bestämmelser om ungas självbestämmanderätt (Singer & Brattström, 2019).

Den 1 januari 2020 kommer barnkonventionen att inkorporeras i svensk lag (Unicef, 2018) men vägen dit har varit omdebatterad. Åsikterna har gått isär, skriver Pernilla Leviner (2018) i artikeln *Barnkonventionen som svensk lag – en diskussion om utmaningar och möjligheter för att förverkliga barns rättigheter*. Ett inkorporerande av barnkonventionen i svensk lag kommer inte nödvändigtvis ha någon påverkansseffekt och leda till en förändring menar författaren. Leviner (ibid) beskriver bland annat att en inkorporering av barnkonventionen inte i sig har visat sig avgörande för andra länder som redan har genomfört detta. Istället handlar det om att fördelarna med en inkorporering är principiella och att innebörden av en inkorporering skiljer sig åt mellan olika länder. Hon antyder att det redan idag finns problem med efterlevnaden av barnkonventionen i Sverige, vilket även Jänträ-Jareborg (2017) och Singer och Brattström (2019) också menar. Leviner (2018) fortsätter med att många säger att konventionen inte efterlevs på grund av att den inte är inkorporerad, men hon menar istället att bristen på efterlevnad kan bero på många andra orsaker. Exempelvis att något mer än bara konventionen i sig behövs, något som med större tydlighet anges vad det egentligen är som ska uppnås (Leviner, ibid).

3. Bakgrund

3.1 Orsaker till barnäktenskap

Fattigdom är en bidragande orsak till barnäktenskap, varför den största delen barnäktenskap förekommer i så kallade utvecklingsländer (Svenska FN-förbundet, 2019). Anledningen till att andelen flickor som gifts bort är så mycket större än andelen pojkar beror enligt Unicef (2018) på att flickorna ses som en ekonomisk börda och kan giftas bort mot betalning. Föräldrarna kan helt enkelt inte sörja för familjen och tror många gånger att flickorna kommer ha det bättre i ett äktenskap. Så är dock oftast inte fallet då konsekvenserna av barnäktenskap är många och negativa. Sexuella övergrepp, våld i hemmet, oönskade graviditeter och att tvingas sluta skolan är några av de konsekvenser som ett äktenskap kan få för ett barn (Svenska FN-förbundet, 2019).

En trend som observerats är att antalet barnäktenskap ökar i samband med väpnade konflikter. Ett tydligt exempel är kriget i Syrien 2011, där antalet barnäktenskap ökade kraftigt i landet. De flickor som är på flykt riskerar i större utsträckning att utsättas för barnäktenskap, men även människohandel, våldtäkter och övergrepp. (Svenska FN-förbundet, 2019). Under år 2015, när flyktingströmmen till Sverige var stor, uppmärksammades 132 gifta barn i Sverige varav tre var pojkar. Alla dessa barn var eller hade varit ensamkommande flyktingbarn (Socialstyrelsen, 2019). Det tros dock finnas ett stort mörkertal bland de barn som kommit till Sverige. Det är inte heller endast barn som kommer hit som riskerar att bli bortgifta utan även barn som växt upp i Sverige gifts bort.

Ytterligare en bakomliggande orsak till barnäktenskap anses vara seder, traditioner och den kultur som barnet växer upp i. Enligt Svenska Dagbladet (2017) kan exempelvis den bristfälliga kontakten mellan städer och landsbygd i Afrika vara en av anledningarna till att det förekommer barnäktenskap där, då de kan bevara gamla seder och traditioner. I artikeln nämns också att de flesta länderna i världen har kriminaliserat barnäktenskap, men att det exempelvis kan vara tillåtet om föräldrarna godkänner det. Det räcker inte att förbjuda barnäktenskap utan länderna måste vilja genomföra en förändring (Svenska Dagbladet, 2017).

Margot Olsson nämner i artikeln från Kvällsposten (2019) att barn kan lovas bort vid ung ålder men att äktenskapet registreras först efter 18 års dagen, vilket kan göra det problematiskt att upptäcka. Hon nämner även att det är svårt att bevisa barnäktenskap; fram till 2017 hade 234 fall av vilseledande till äktenskapsresa eller äktenskapstvång

polisanmäls i Sverige, men endast 3 av fallen ledde till fällande dom. Issis Melin som jobbar som kurator i Västerås berättar i en artikel för Sveriges Television (2019) att det är viktigt att informera barnen om deras rättigheter när det gäller barnäktenskap, men hon upplever samtidigt att barnen är mer medvetna idag. Däremot kan det vara svårt för barnen att gå emot hela familjen eller släkten och istället väljer de att inte berätta om sin situation, vilket medför att många barn lever som gifta i det dolda. Barnäktenskap förekommer runt om i världen och behöver nödvändigtvis inte vara arrangerat eller ske under tvång. I 48 av USA:s 50 delstater är barnäktenskap lagligt och i 18 av dem finns det ingen nedre åldersgräns för att ingå äktenskap, så länge barnens föräldrar godkänner äktenskapet (Sveriges Television, u.å).

3.2 Lagstiftningen i Sverige

Den 11 januari 1980 inkom en motion till Sveriges riksdag i syfte att skydda barn från att tvingas ingå äktenskap då det befarades att lagen kunde kringgå och att unga flickor giftes bort i sina hemländer (Mot. 1979/80:155). Äktenskapet ansågs då giltigt i Sverige enligt 1 kap. 7 § i lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap, IÄL, (SFS 1904:26 s.1), där det står att ”äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks”. I januari 1988 trädde äktenskapsbalken (SFS 1987:788) i kraft och upphävde då giftermålsbalken gällande bestämmelser kring äktenskap i Sverige. Enligt giftermålsbalken (SFS 1920:405) fick personer under 18 år ingå äktenskap om de fick tillstånd av Länsstyrelsen vilket även gällde enligt äktenskapsbalken fram till 2004 då lagen ändrades. Ändringen innebar att tillstånd endast fick ges om det fanns särskilda skäl till det (SFS 2004:142). Det var först 2014 som bestämmelsen om dispensen togs bort och ingen under 18 år fick ingå äktenskap (SFS 2014:376), vilket innebär att enligt äktenskapsbalken (SFS 1987:230) 2 kap. 1 § är alla barn med svenskt medborgarskap i Sverige skyddade från att kunna ingå äktenskap.

Då samma regler tidigare inte gällde för utländska barnäktenskap vill Regeringen med prop. 2017/18:288 skärpa reglerna för erkännandet av utländska barnäktenskap. Regeringen ville inte att några utländska äktenskap skulle erkännas om någon av parterna vid äktenskapets ingående var under 18 år, vilket sedan antogs och går nu att utläsa i 1 kap. 8 § IÄL (SFS 1904:26 s.1). Då äktenskap vid yngre ålder är lagligt i andra länder syftar den här

propositionen till att skydda de barn som befinner sig i Sverige mot barnäktenskap. Riksdagen antog propositionen och för att utländska äktenskapet ska erkännas krävs numera att båda parterna ska ha varit över 18 år vid äktenskapets ingående, samt att ingen av parterna ingått äktenskapet under tvång (SFS 2018:1973).

När barn förekommer i utredningsprocesser i Sverige ska barnets bästa alltid beaktas. Migrationsverket och socialtjänsten utgår ifrån olika lagar. Migrationsverket arbetar utifrån utlänningslagen (SFS 2005:716) och socialtjänsten arbetar utifrån socialtjänstlagen (2001:453). Båda dessa lagar är ramlagar vilket innebär att de är tolkningsbara. Migrationsverket och socialtjänsten ska samverka kring barn som kommer till Sverige enligt lag om mottagande av asylsökande m.fl. (SFS 1994:137). Utlänningslagen och socialtjänstlagen nämner båda barnets bästa som har sitt ursprung i barnkonventionen artikel 3. Alla myndigheter är skyldiga att beakta barnets bästa, både i offentliga och privata sociala välfärdsinstitutioner. Att bedöma barnets bästa kommer an på barnets ålder, rätt att föra sin talan och säkerställa att barnet är skyddat och får den omvårdnad och som behövs (UNICEF, u.å.).

3.3 Socialstyrelsens kartläggning och handböcker

3.3.1 Kartläggning av socialtjänstens handläggning

Socialstyrelsen (2017) fick i uppdrag av Regeringen att göra en kartläggning kring barn som uppges vara gifta. Kartläggningen baserades på telefonintervjuer, tio fördjupade intervjuer samt en enkät till alla landets kommuner angående barn som kommer med vårdnadshavare och uppges vara gifta. Inom ramen för kartläggningen intervjuades 74 kommuner, varav 15 kommuner valdes ut för fördjupade intervjuer, där tio tackade ja. Avgränsningarna gjordes i form av att endast fall med asylsökande barn som kom till Sverige under 2015 och framåt studerades. Socialstyrelsen fokuserade även på att intervjua flickor i samband med kartläggningen, då de i mycket större grad utsätts för barnäktenskap än pojkar (Socialstyrelsen, 2017).

I kartläggningen framkom att riktlinjer saknades kring handläggarna ska gå till väga i ärenden med barn som uppges vara gifta. Socialsekreterarna som intervjuades uppgav att de inte hade som rutin att fråga ensamkommande barn ifall de är gifta, utan att informationen i de flesta fall kom från Migrationsverket. I de allra flesta fallen var de gifta

barnen mellan 15–17 år gamla. I de fall socialsekreterarna fick reda på make/makas ålder varierade ålderskillnaden mellan 1 till 16 år. De gifta barnen var i de flesta fallen själva föräldrar eller gravida (Socialstyrelsen, 2017).

I kartläggningen framkom att beroende på barnens hemland varierar deras syn på sig själva; många av de intervjuade flickorna betraktade sig som vuxna. När det gäller arbetet med utredning och placering i dessa ärenden skiljde det sig mycket mellan kommunerna och de som intervjuades uppgav att ärendena var svåra att handlägga. Något som försvårar situationen ytterligare är att barnen ofta hade egna barn, vilket innebar att man behövde utreda inom utredningen. I intervjuerna framkom att socialsekreterarna såg det som en stor utmaning att få fram barnets verkliga vilja. De framkom också att många barn inte pratade förrän de fått uppehållstillstånd i Sverige, vilket medförde ytterligare en utmaning för socialsekreterarna då de behövde förmedla att samtalet kring barnets situation inte skulle påverka asylprocessen (Socialstyrelsen, 2017).

När det gäller boendeplaceringen av barn som uppges vara gifta har det funnits stor variation enligt de intervjuade socialsekreterarna. Barnen placerades själva, tillsammans med sitt/sina barn eller tillsammans med sitt/sina barn och make/maka. De placerades ofta i familjehem, hos sina eller makens/makas släktingar, eller på hem för vård- eller boende (HVB-hem). Kommunerna upplevde svårigheter med placeringarna när paret uppgav att de ville leva och bo tillsammans. Vissa barn över 15 år placerades inte i kommunen, utan bodde på Migrationsverkets boenden eller hos släktingar, för att de inte samtyckte till en placering enligt 4 kap. 1 § SoL (SFS 2001:453). Det framkom även att vissa kommuner placerat barn med stöd av SoL trots att de inte fått barnets samtycke, trots LVU-lagstiftningens, Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (SFS 1990:52), kriterier inte uppfylls. Socialsekreterarna uttryckte att hur de än gör så gör de fel, och befarar att barnen faller mellan stolarna. Socialstyrelsen uppmärksammade, utifrån intervjuerna, att rättssäkerheten riskerades att sättas ur spel. Slutligen så ansåg Socialstyrelsen att det fanns ett gemensamt ansvar att uppmärksamma barn som uppges vara gifta eftersom socialtjänsten inte alltid själva ställer den frågan till barn de möter. Skola och hälso- och sjukvård möter barn dagligen och har på så sätt även de ett ansvar för att uppmärksamma när barn far illa. Även andra myndigheter, så som Migrationsverket spelar en viktig roll i att upptäcka de barn som uppges vara gifta (Socialstyrelsen, 2017).

3.3.2 Riktlinjer från Socialstyrelsen

År 2016 publicerade Socialstyrelsen en handbok där ett särskilt kapitel handlade om barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta. I kapitlet beskrivs bland annat vad som påverkar om ett utländskt barnäktenskap erkänns i Sverige eller inte. Exempelvis erkänns inte äktenskapet om någon av parterna hade en koppling till Sverige vid äktenskapets ingående eller om äktenskapet inte är giltigt i det land där det ingicks. Dock gäller inte detta längre sedan den nya lagen trädde i kraft 1 januari 2019 (SFS 2018:1973). Stor vikt läggs vid att barnets bästa beaktas och gällande en boendeplacering av gifta barn så ska socialtjänsten alltid göra en individuell bedömning. Handboken belyser också att barn kan leva under tvång eller beroendeställning till en vuxen, vilket gör att de inte har något annat val än att uppge att de vill leva med sin make/maka. Om så är fallet och barnet inte samtycker till en placering bör förutsättningarna för LVU (SFS 1990:52) bedömas (Socialstyrelsen, 2016).

Utifrån kartläggningen togs en vägledning fram som riktar sig till socialsekreterares arbete med gifta barn (Socialstyrelsen, 2019). Socialstyrelsen anvisar att när det gäller placering enligt SoL (SFS 2001:453) så måste samtycke inhämtas från barnet om denne är över 15 år. Enligt riktlinjerna finns inte någon möjlighet att separera barn som uppges vara gifta från sin make/maka om barnet är över 15 år och kriterierna för LVU (SFS 1990:52) inte är uppfyllda. Socialnämndens ansvar för barnet försvinner dock inte om barnet inte samtycker till frivilliga insatser, utan socialnämnden måste fortsätta följa upp barnet och dess situation, samt om det föreligger risk för ogynnsam utveckling enligt 5 kap. 1 § SoL (SFS 2001:453). Det är också viktigt att erbjuda barnet andra former av insatser, exempelvis kontaktperson som på regelbunden basis kan träffa barnet och fortsätta ge information kring de rättigheter barn har i Sverige. När det gäller boendeplaceringen av ett barn som uppges vara gift så uppmanar Socialstyrelsen att socialtjänsten i första hand ska överväga om barnet kan placeras hos en släkting eller närstående. Viktigt är också att den person som barnet uppges vara gift med aldrig kan fungera som ett familjehem, barnet får alltså inte boendeplaceras där (Socialstyrelsen, 2019).

Enligt Socialstyrelsen (2019) så nämns barnkonventionens grunder som viktiga, speciellt principen om barnets bästa. Barnets ålder, mognad och delaktighet ska bedömas och spela in i utredning och beslutsfattande. Socialstyrelsen belyser att barns mognad beskrivs som

en svår sak att avgöra, men att man bör utgå från barnkonventionens artikel 12: ”Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets mognad” (Unicef, u.å).

Gällande handläggningen så ska socialsekreterare se varje barn individuellt och varje barns situation som unik. Därför behöver också socialtjänsten ha en övergripande kunskap om barnäktenskap. Att ett barn uppges vara gift kan upptäckas av olika myndigheter eller på olika avdelningar inom samma myndighet. Socialstyrelsen menar att det viktigaste är att informationen framkommer till den som bedömer barnets behov av skydd (Socialstyrelsen, 2019). Viktigt är också att beakta sekretessreglerna. Finns det en sekretessgräns mellan verksamheterna bör en orosanmälan göras enligt 14 kap. 1 § SoL (SFS 2001:453). Då ett barn är ensamkommande inleds alltid en utredning för att bedöma barnets skyddsbehov. Barnet tilldelas också en god man som enligt 3 § lag om god man för ensamkommande barn (SFS 2005:429). Ensamkommande barn som uppges vara gifta har alltså samma rättigheter att utredas som vilket svenskt barn som helst, annorlunda för dessa barn är dock att de har en god man eller särskilt förordnad vårdnadshavare vilka har rätt att vara med och bestämma i frågor som rör barnet. I frågan om ensamkommande barn som uppges vara gifta behöver också ett särskilt samarbete ske mellan ankomstkommun och angivningskommun, det vill säga kommunen som barnet senare blir placerat i, samt att socialtjänsten samarbetar med Migrationsverket som ansvarar för boende för barnets make/maka om denne är över 18 år (Socialstyrelsen, 2019).

3.4 Migrationsverkets rapport och standard

3.4.1 Är du gift? – Migrationsverkets rapport

År 2016 gav Migrationsverket ut rapporten *Är du gift? - Utredning av handläggning av barn som är gifta när de söker skydd i Sverige*. Rapporten granskar Migrationsverkets egna rutiner kring asylprocessen när det gäller barn som uppges vara gifta samt förekomsten av giftermål bland asylsökande barn. Rapporten belyser problem inom handlägningsprocessen och föreslår förbättringsåtgärder för att skapa enhetliga rutiner inom Migrationsverkets arbete med gifta barn. Det konstateras även att Migrationsverket, innan rapporten, inte hade insyn i hur stor andel barn som uppgavs vara gifta som faktiskt kom till Sverige. Under år 2015 hade man exempelvis endast kännedom om 10–15 fall. I studien identifierades 132 barn

som uppgavs vara gifta, varav 129 var flickor och de flesta var 16–17 år gamla. Det konstaterades i rapporten att mörkertalet kan vara betydligt större och att man idag inte har ett specifikt system för att särskilja barnen, utan de identifieras manuellt. När ett gift barn identifierats är Migrationsverkets standardåtgärd att göra en orosanmälan till socialtjänsten. I de undersökta fallen i studien har dock bara 77 av 132 fall orosänmälts. Tio ärenden granskades närmare; flickor under 15 år där samtliga var gravida. Endast fyra av dessa ärenden har lett till polisanmälan då det funnits en misstanke om att brott hade begåtts utomlands.

3.4.2 Standard för handläggning av ärenden rörande gifta barn

Migrationsverket uppdaterade sin standard för att handlägga barn som uppges vara gifta efter lagändringen av 1 kap. 8 § IÄL (SFS 2018:1973). Standarden uppkom för att hjälpa handläggarna att enhetligt följa samma process i kontakten med barn som uppges vara gifta. Syftet med standarden är att främja barnets bästa i asylprocessen och att inte skydda äktenskap som ingåtts mellan en vuxen och ett barn. Standarden ska följas av alla Migrationsverkets anställda, från ansökan till beslut om asyl.

Under barnets asylprocess bör det alltid utredas om barnet är gift eller lever i äktenskapsliknande förhållande. När Migrationsverket har identifierat ett barn som uppges vara gift och orosänmält detta så är det upp till socialtjänsten att utreda och vidta åtgärder för att säkerställa barnets bästa. Vid misstanke om att barnet utsatts för brott, tex tvångsgifte, människohandel eller våldtäkt eller om barnet är under 15 år och har egna barn ska en polisanmälan göras. I samtalet med barnet bör inte make/maka närvara även om de insisterar på det. Frågor om vilken typ av relation personen har till sin partner, hur länge man känt varandra och hur förhållandet startade ställs vid utredningen. Även frågor kring vilken form förhållandet har; sambo, partnerskap eller giftermål bör ställas. I standarden tydliggörs också att det kan finnas olika typer av förhållanden och att det inte enbart räcker med att fråga om barnet är gift eller ej, utan att det noggrant bör undersökas. Migrationsverkets personal ska även informera barnet om hens rättigheter, hur Sveriges lagar ser ut och även vad socialtjänsten senare kan vara behjälpliga med.

Barn som kommer till Sverige utan vårdnadshavare ska hänvisas till en kommun och därefter har socialtjänsten i den anvisade kommunen ansvar för barnet. Valet av

kommun som barnet anvisas till kan bero på turordning eller om barnet har någon form av anknytning till kommunen, om barnet har syskon eller någon medföljare som placerats i kommunen. Om barnet uppges vara gift kan socialtjänsten i den anvisade kommunen utreda om det är lämpligt att barnet bor tillsammans med sin make/maka eller om barnet ska placeras separat. I asylprocessen ska barnet och barnets make/maka tilldelas olika offentliga biträden och placeras i olika utredningskategorier, detsamma gäller om det gifta barnet anlände tillsammans med vårdnadshavare. Migrationsverket kan även begära ut uppgifter från socialtjänsten om de misstänker att ett barn uppges vara gift eller om det finns indikationer på att hen lever i äktenskapsliknande förhållanden. Detta enligt utlänningslagen (SFS 2005:716) 17 kap. 1 § ”Socialnämnden ska lämna ut uppgifter om en utlännings personliga förhållanden, om Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Migrationsverket, en migrationsdomstol eller Migrationsöverdomstolen begär det och uppgifterna behövs för att avgöra ett ärende om uppehållstillstånd eller ett ärende om ställning som varaktigt bosatt i Sverige eller för att verkställa ett beslut om avvisning eller utvisning. Detsamma gäller när fråga har uppkommit om utlännings har uppehållsrätt.”

4. Teori

4.1 Gräsrotsbyråkrati

Michael Lipsky (2010) benämner tjänstemän som kommer i daglig kontakt med medborgare som gräsrotsbyråkrater, exempelvis socialarbetare, poliser eller lärare. Ordet gräsrotbyråkrat, på engelska street-level bureaucrats, syftar till det paradoxala med att förhålla sig till organisationens struktur samtidigt som det inte är möjligt att påverka strukturen för att passa arbetet som utförs. Gräsrotsbyråkrater har ett visst mandat när det gäller att fatta beslut, och kan trots sin ofta organisatoriskt låga position, påverka mycket när det kommer till individuella bedömningar och beslutsfattande (Meeuwisse & Swärd, 2016). Det finns en maktobalans mellan klienten och gräsrotsbyråkraten menar Lipsky (2010), dels för att klienterna inte alltid självmant väljer att söka kontakt utan det är framtvingat och servicen erbjuds endast hos de olika myndigheterna. Som exempel nämner han att polisens klienter sällan frivilligt söker sig till polisen utan orsak utan de möts när något har hänt. Ett annat exempel är klienter som kommer till ett socialkontor för att söka hjälp när de befinner sig i en utsatt situation.

Lipsky (2010) förklarar att gräsrotsbyråkraterna är skyldiga att uppfylla de krav som riktlinjer och politiker ställer på deras arbete, samtidigt som arbetet kräver att handläggarna är flexibla och kan anpassa sig utifrån individuella fall. Gräsrotsbyråkrater beskrivs också som mellanhanden mellan medborgarna och staten, då det är handläggarna som medborgarna träffar (Lipsky, *ibid*). Trots att det inte är gräsrotsbyråkraten som fastställt lagar och riktlinjer så är det oftast de som granskas och kritiseras hårdast från medborgarna enligt författaren. Han menar att som gräsrotsbyråkrat utsätts man för krav från olika håll, från chefer men också av klienter, vilket gör att arbetet som utförs sällan kan tillfredsställa alla parter.

Teorin tar också upp att gräsrotsbyråkrater ofta utvecklar tekniker för att göra ett så bra arbete som möjligt utifrån de begränsningar som de tvingas arbeta utefter. Att vara lyhörd och mottaglig mot klienten tror Lipsky (*ibid*) är en grundläggande egenskap för en gräsrotsbyråkrat, men att hålla sig neutral och objektiv till olika klienter är en stor utmaning, om inte omöjligt. Orsaker till det kan vara att man färgats av tidigare erfarenheter. Som tidigare nämnts har gräsrotsbyråkraten mycket makt för sin låga position enligt Lipsky (*ibid*), något som innebär att de i mångt och mycket är de som bestämmer vad klienten får för hjälp och vilken kvalité det är på den hjälpen. Författaren benämner det som handlingsutrymme, vilket handlar om att handläggarna i dessa organisationer fattar beslut och gör bedömningar utifrån sin kompetens, exempelvis hur eller när en viss behandling ska användas. Anledningen till att handlingsutrymmet finns kvar inom den här typen av organisationer är enligt Lipsky (*ibid*) att arbetsuppgifterna kan vara så pass varierande och komplexa att det inte går att utforma regler, riktlinjer och instruktioner som täcker alla möjliga scenarier.

Lipsky är kritiskt till att chefer stramar åt gräsrotsbyråkraternas handlingsutrymme genom att införa fler riktlinjer och manualer för hur arbetet ska genomföras. En kritik till Lipskys chefsteori är Evans (2011) som i sin artikel kritiserar att, enligt Lipskys synsätt, upplevs gräsrotsbyråkrater som passiva och kritiskt ifrågasätter chefernas roller inom organisationerna, utan cheferna ses som en homogen grupp med målet att uppfylla organisationens policys. Enligt Evans (*ibid*) studie är det bara en av de intervjuade cheferna som ser sig själv som en chef och inte som en socialarbetare, medan de andra intervjupersonerna fortfarande ser sig själv som socialarbetare men att de innehar en chefsroll. Evans (*ibid*) menar att detta inte går ihop med Lipskys (2010) syn på chefer inom

sin teori om gräsrotsbyråkrati, då de intervjuade cheferna menar att de blivit anställda både på grund av sin ledarskapskompetens men också på grund av sin erfarenhet inom socialt arbete, som gräsrotsbyråkrater. I Evans studie framkommer att det finns ett samarbete mellan socialarbetarna och cheferna, inte en obalans mellan dem som Lipsky (ibid) menar.

5. Metod

5.1 Kvalitativ forskningsmetod

Syftet med studien är att söka förståelse och därför intas en kvalitativ forskningsmetod. Bryman (2018) menar att kvalitativ forskning fokuserar mer på ord än på siffror och har en ontologisk ståndpunkt, vilket innebär att det är samspel mellan individer som skapar sociala egenskaper och inte fenomen som redan finns oberoende av oss människor. Den kvalitativa studien reducerar inte personer eller situationer till variabler utan betraktar dem i ett helhetssammanhang (Eliasson-Lappalainen, Jacobsson, Meeuwisse & Swärd 2008). Istället studeras personerna och situationerna ur ett helhetsperspektiv och forskningsmetoden återgår alltid till detta, trots att det görs avgränsningar som exempelvis att fokusera på vissa teman. Larsson (2005) förklarar att genom en kvalitativ metod kan vi sätta oss in i personers verklighet och försöka förstå hur andra upplever världen, vilket i sin tur gör det möjligt att sedan diskutera verkligheten och analysera dessa beskrivna upplevelser utifrån ett teoretiskt perspektiv. Forskningsmetoden förklaras också som teorigenererande, vilket innebär att det är de praktiska forskningsresultaten som leder till en teori och inte tvärtom. Därmed är metoden oftare induktiv än deduktiv (Bryman, 2018). Enligt Larsson (2005) betyder det att forskaren går in i studien utan förutbestämda hypoteser. Teorier och begrepp växer istället fram ur det datainsamlingsarbete som görs. Han påpekar också att det är viktigt för forskaren att vara öppen för att forskningsfrågorna kan komma att omformuleras under genomförandet av studien beroende på vad som framkommer i samband med insamlingen av empirin.

5.2 Kvalitativa intervjuer

Den metod som valts för att samla in information om handläggares professionellas åsikter kring arbetet med barn som uppges vara gifta är kvalitativa intervjuer. Enligt Bryman (2018) kan en kvalitativ intervju vara utformad på olika sätt och i den här

studien har semistrukturerade intervjuer valts för att genomföra forskningen. Semistrukturerade intervjuer innebär att forskaren har ett visst antal teman eller frågor som ska diskuteras, men det behöver nödvändigtvis inte göras i ordning. Ytterligare frågor kan också ställas utöver de som forskaren initialt hade med sig in i intervjun. I dessa intervjuer ligger tyngdpunkten på hur intervjupersonen uppfattar vissa skeenden, alltså är intervjupersonens egna upplevelser viktiga för att skapa förståelse kring ett fenomen (Bryman, *ibid*). Enligt Larsson (2005) ligger därför uppgiften på intervjuaren att skapa möjlighet för intervjupersonen att berätta om och ge en beskrivning av upplevda situationer. Kvale (2009) beskriver att antalet intervjupersoner varierar beroende på undersökningens syfte. Antalet kan också skifta beroende på den tid och resurser som finns att tillgå och ibland kan det vara bättre med färre intervjuer så att forskaren på så sätt kan lägga mer tid på att förbereda och analysera sina intervjuer (Kvale, *ibid*).

5.3 Analysmetod

Tematisk analys innebär enligt Rennstam och Wästerfors (2015) att det är berättelsens innehåll som är intressant, alltså det som beskrivs och sägs under intervjun. Vidare beskriver Bryman (2018) att det innebär att utifrån det insamlade materialet finna teman eller begrepp, som är viktiga och betydelsefulla för forskningen. Bryman benämner dessa som nyckelteman. Målet med tematisk analys är att hitta likheter och olikheter i det insamlade materialet utifrån vad som sägs (Rennstam & Wästerfors, 2015). Bryman (2018) beskriver att det är vanligt att man i den initiala fasen identifierar många teman, och att dessa sedan minskas ner till det mest förekommande och relevanta för studien. Detta avgörs genom att upprepningar och återkommande teman i materialet noteras.

5.4 Urvalsprocess och genomförande

Studiens population består av anställda på Migrationsverket och socialtjänsten som arbetar specifikt med barn. Det finns en gemensam nämnare inom populationen, vilket är att intervjupersonerna i sin yrkesutövning har mött barn som uppges vara gifta. Intervjupersonerna har olika erfarenhet gällande barn som uppges vara gifta, de jobbar inom olika enheter och befinner sig geografiskt på olika platser. Dessa likheter och skillnader mellan intervjupersonerna är något som Bryman (2018) beskriver ska finnas vid

ett kriteriestyrt urval. Intervjupersonerna från socialtjänsten arbetar inom tre olika kommuner och på olika enheter medan intervjupersonerna från Migrationsverket arbetar inom två olika områdeskontor, och med olika delar av asylprocessen. Detta ger utrymme för olika tolkningar, uppfattningar och möjliggör variationer inom grupperna. Att generalisera svaren på en större population är inte möjligt då forskningen är ett icke-sannolikhetsurval (Bryman, 2018, David & Sutton 2016) och populationen som studerats är relativt liten. Forskningen är trots detta relevant för att få en inblick i handläggares syn på barn som uppges vara gifta och många av svaren som vi fått överensstämmer intervjupersonerna emellan samt med tidigare forskning.

Till en början kontaktade vi närliggande socialkontor via mejl eller telefon, men då vi inte fick tillräcklig respons kontaktades även socialkontor längre bort. Inom Migrationsverket finns det endast 5 områdeskontor som idag arbetar med barnärenden, vilket medförde ett begränsat urval. Sammanlagt kontaktades 38 socialkontor som jobbar med antingen barn och ungdomar eller ensakommande barn och 3 områdeskontor som jobbar med barnärenden på Migrationsverket via telefon eller mail. En annons lades även ut på ett socionomforum på Facebook (14 785 medlemmar den 5 december, 2019) men inga intervjupersoner hittades därigenom. Av socialkontoren som kontaktades svarade endast 11 av 38 på förfrågan. Av dessa avböjde 7 socialkontor medverkan medan 4 svarade ja. Från Migrationsverket har ett områdeskontor avböjt, de andra två har ställt upp med intervjupersoner.

Vi genomförde intervjuerna på intervjupersonens arbetsplats eller via telefon och de varade mellan 15–55 minuter. Innan intervjuerna påbörjades informerades intervjupersonerna muntligen om de forskningsetiska principerna, och vi frågade om samtycke till att spela in intervjun, vilket vi fick. Frågorna som intervjupersonerna fick var semistrukturerade och anpassade till att kunna besvaras av både socialsekreterare och handläggare på Migrationsverket. Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjufrågor för att vi var intresserade av handläggarnas egna erfarenheter i sin yrkesutövning med barn uppges vara gifta. Vi genomförde en kombination av direkta intervjuer och telefonintervjuer med anledning av att det inte fanns möjlighet att besöka alla kommuner på grund av tidsbrist och avstånd. Det finns både för- och nackdelar med båda typerna av intervjuer enligt Bryman (ibid), exempelvis att intervjupersonerna genom en telefonintervju inte påverkas av intervjuaren utifrån kön eller etnicitet etc. men en risk med telefonintervjuer kan vara att intervjupersonerna inte ger reflekterande svar. En direktintervju kan å andra

sidan bli betydligt längre men har som fördel att man kan se personernas ansiktsuttryck och kroppsspråk. För- och nackdelar har funnits i åtanke vid analys och diskussion.

Intervjuerna har transkriberats och utifrån den data framkom genomförde vi en tematisk analys. Till en början identifierades en rad olika kategorier vilket slutligen resulterade i tre teman som uppmärksammades då de återkommit under flertalet intervjuer och anses relevanta för studien. Därefter förde vi diskussioner och resonemang kring temana för att säkerställa att vi uppfattat och tolkat resultatet på samma sätt. Efter transkribering av intervjuerna jämförde vi dem mot varandra genom att ta ut likheter och skillnader, fråga för fråga. Likheter och olikheter som var intressanta noterades och ströks under, och vi skapade sedan en mind-map över det samlade materialet.

5.5 Tillförlitlighet och autenticitet

5.5.1 Tillförlitlighet med sina fyra delkriterier

Bryman (2018) benämner bedömningskriterierna inom kvalitativ forskning som tillförlitlighet och autenticitet där tillförlitlighet består av fyra underkategorier; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och att kunna styrka och konfirmera.

Trovärdighet innebär att läsarens och forskarens uppfattning ska överensstämma, enligt Padgett (2017). Bryman (2018) beskriver triangulering som en metod att använda sig av för att öka trovärdigheten i studien. Pröva olika förklaringar, diskutera alternativa lösningar eller att intervjua personer med olika erfarenheter kan enligt Larsson (2005) vara ett annat sätt att ytterligare öka trovärdigheten för läsaren. I studien har handläggare intervjuats inom olika myndigheter, svaren har jämförts med den tidigare forskningen och resultatet har prövats mot Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati. Oberoende personer har även tagit del av studien för att läsa och granska den kritiskt. För att öka trovärdigheten ytterligare har Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati granskats ur olika synvinklar för att skapa en objektivitet gentemot teorin. För att beskriva fenomenet barn som uppges vara gifta har forskningsartiklar med både kvalitativa och kvantitativa studier valts för att skapa ett så brett perspektiv som möjligt. Forskning som visar positiva konsekvenser av barnäktenskap har också eftersökts, men vi har inte lyckats hitta någon.

En kvalitativ studie kan sällan bli överförbar på en större population om underlaget eller intervjupersonerna är få enligt Bryman (2018). Istället går det ut på att så utförligt som möjligt beskriva den sociala miljön eller kulturen som råder inom den studerade yrkesgruppen. I studien har nio handläggare intervjuats som på ett eller annat sätt arbetat med barn som uppges vara gifta. Det som är intressant med studien är att oberoende av varandra har intervjupersonerna svarat likstämmt på vissa områden medan andra områden skiljer sig markant åt. Pålitligheten i studien påvisas genom att det i avsnitt 5.4 Urvalsprocess och genomförande tydligt redogörs för tillvägagångssättet genom hela studien, vem och vilka som har kontaktats samt att de bilagor som skickats ut till intervjupersonerna samt används under intervjuerna har bifogats.

Att kunna styrka och konfirmera innebär att forskaren, utifrån insikten att det inte går att få någon fullständig objektivitet i samhälllig forskning, försöker säkerställa att han eller hon agerat i god tro (Bryman, 2018, s. 470)

I studien har målet varit att inte ta ställning till vad varken forskning eller intervjupersonerna säger utan istället försökt framhäva likheter och olikheter i både tidigare forskning och utifrån våra intervjuer, för att försöka ha ett så objektivt förhållningssätt som möjligt genom hela studien.

5.5.2 Autenticitet

Precis som för studiens tillförlitlighet så presenterar Bryman (2018) även kriterier för att studiens autenticitet. Dessa benämns som rättvis bild, ontologisk autenticitet, pedagogisk autenticitet, katalytisk autenticitet och taktisk autenticitet.

I resultatet har åsikter från alla intervjupersoner presenterats av den gruppen som studerats. Genom att använda citat vill vi styrka vad intervjupersonerna sagt för att skapa en rättvis bild av deras upplevda situation som handläggare. Gällande Brymans andra kriterier för autenticitet handlar de på ett eller annat sätt om att de som medverkat i forskningen utifrån den kan förändra och påverka sin situation, samt komma till en bättre förståelse av den sociala miljö de befinner sig i. Flera av intervjupersonerna har uppgett att studien har bidragit till att de måste tänka efter kring sitt arbete och på så sätt kan en bättre förståelse kring ämnet ha skapats, likt det Bryman (ibid) beskriver som ontologisk autenticitet. Även pedagogisk autenticitet, som innebär att deltagarna i studien får en uppfattning om hur

andra personer upplever miljön (Bryman, ibid), beaktas då intervjupersonerna genom studien kan ta del av hur andra beskriver sitt arbete med barn som uppges vara gifta, vilket ökar förståelsen för andra personers upplevelser.

De sista två kriterierna, katalytisk och taktisk autenticitet, handlar om att deltagarna ska kunna förändra sin situation och vidta åtgärder för att förbättra situationen utifrån vad studien gett (Bryman, ibid). Då studien inte ger något konkret verktyg för detta, utan endast belyser hur arbetet med gifta barn kan gå till, så går dessa kriterier inte att uppfylla i samma utsträckning. Därför är det upp till intervjupersonerna om de sedan vill ta del av vår studie och förändra sin situation utifrån vad som framkommit i intervjuer med andra handläggare.

5.6 Forskningsetiska överväganden

När forskning bedrivs ska alltid forskningsetiska principer beaktas och Vetenskapsrådet (2002) beskriver fyra huvudprinciper som måste uppfyllas. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet, och principerna har beaktats under hela studiens gång. Den första principen, informationskravet, innebär enligt Vetenskapsrådet (2002) att deltagarna ska få all nödvändig information kring studien för att själva kunna välja om de vill delta eller inte, och sedan även informeras om att allt deltagande är frivilligt. Ett allmänt mejl med information kring studien skickades ut, där det bland annat stod att frågorna skulle beröra barnäktenskap och hur arbetat med de ärendena går till. I mejlet fanns våra telefonnummer och mejladresser med en uppmaning att ställa ytterligare frågor om något kändes oklart eller förvirrande. Innan intervjuerna upprepades återigen att deltagandet var frivilligt, att intervjupersonen inte behövde svara på frågorna och att de kunde avbryta sin medverkan när som helst. På så sätt har hänsyn tagits till samtyckeskravet, då intervjupersonerna blivit informerade om att de kan avbryta deltagandet samt att ett samtycke har inhämtats, likt det som beskrivs enligt Vetenskapsrådet (2002).

Den tredje principen är konfidentialitetskravet vilket behandlar intervjupersonernas anonymitet. Principen innebär att det inte ska gå att identifiera intervjupersonerna utifrån vad som beskrivs i studien, och att alla personuppgifter ska förvaras oåtkomligt för utomstående (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har valt intervjupersoner från spridda kommuner och på olika avledningar inom olika organisationer, för att göra det svårare att härleda till

en viss person eller en viss arbetsplats. Intervjupersonerna benämns inte heller vid namn utan som intervjuperson 1, intervjuperson 2 osv. för att avidentifiera dem. Något som många intervjupersoner, eller tilltänkta intervjupersoner, har uppmärksammat är att ämnet kan vara känsligt att prata om vilket har gjort att vi har varit extra noga när det gäller att avidentifiera intervjupersonerna.

Den sista principen, nämligen nyttjandekravet, betyder att allt material som samlas in i forskningssyftet enbart ska användas för forskningen och inte till något annat (Vetenskapsrådet, 2002). Det material som samlats in har endast använts i forskningssyfte och kommer att raderas efter att studien är färdigställd vilket intervjupersonerna har informerats om. Som nämnt så är ämnet barnäktenskap och barn som uppges vara gifta ett känsligt ämne, vilket vi har varit medvetna om under studiens gång. Dock har intervjuer genomförts med professionella utifrån deras yrkesroller, vilket vi anser vara etiskt hållbart då det handlar om deras professionella åsikter kring barnäktenskap, och inte deras personliga tankar och åsikter.

6. Resultat och analys

I det här avsnittet kommer den data som samlats in genom intervjuer att presenteras. Resultatet kommer sedan att kopplas till och resoneras kring utifrån den valda teorin samt tidigare forskning. Frågorna som ställdes kring barn som uppges vara gifta var öppna och utifrån det har vi tagit fram tre teman som har återkommit i flera intervjuer. Dessa teman är “att gå på magkänsla”, “kulturella skillnader” och “krav från olika håll” vilka kommer presenteras och analyseras nedan.

6.1 Intervjupersonerna

Intervjuperson 1 har arbetat med myndighetsutövning inom socialtjänsten under en längre tid, främst med ungdomar. Idag har hen en ledande roll inom myndigheten i en medelstor kommun i mellersta Sverige.

Intervjuperson 2 har arbetat med ensamkommande barn i en medelstor kommun och har numera en chefsposition.

Intervjuperson 3 har arbetat som socialsekreterare i samma kommun sedan sin socionomexamen, inom en rad områden. Hen arbetar sedan fyra år tillbaka som socialsekreterare på myndighetskontor med ansvar för ensamkommande barn.

Intervjuperson 4 tog socionomexamen 2019 men har under sin studietid arbetat med barn- och unga och även ensamkommande barn. Hen arbetar i en mindre kommun i Mellansverige.

Intervjuperson 5 arbetar i en mindre kommun i mellersta Sverige och. Hen har arbetat med olika uppgifter inom myndighetsutövning men har sedan några år tillbaka arbetat med barn och unga i kommunen.

Intervjuperson 6 arbetar på Migrationsverket i initialprocessen där hen tar emot och registrerar ansökan om uppehållstillstånd. Hen har nu en ledande roll.

Intervjuperson 7 har arbetat på Migrationsverket i drygt 10 år med olika frågor som rör barn. Hen har arbetat med ensamkommande barn under en period på myndigheten och har sedan dess avancerat och arbetar numera med samordning.

Intervjuperson 8 har arbetat på Migrationsverket sedan mitten av 2015. Till en början arbetade hen på en ansökningsenhet men arbetar idag på en annan enhet.

Intervjuperson 9 har arbetat på Migrationsverket i över 25 år och majoriteten av de åren som beslutsfattare. Hen arbetar idag även med samordning.

6.2 Att gå på magkänsla

Begreppet magkänsla har nämnts flertalet gånger under intervjuprocessen och ofta i samband med hur man identifierar barn som uppges vara gifta. Några har beskrivit det som att mörkertalet är stort och menar att det kan bero på att barnen inte vill berätta att de är gifta, medan andra istället nämner att det inte behöver vara det formella äktenskapet i sig som har betydelse utan barn kan leva under äktenskapliga förhållanden ändå. Att mörkertalet befaras vara stort bekräftas av både Socialstyrelsens (2017) och Migrationsverkets (2016) rapporter. Innan Migrationsverket publicerade sin studie 2016 antogs att det handlat om ca 10–15 fall per år, men studien visade att antalet fall var

betydligt högre. Att barn inte berättar om de är gifta benämns som ett problem hos myndigheterna i arbetet med att uppmärksamma barn som uppges vara gifta. En intervjuperson berättar att familjen och släkten också kan vara införstådda med äktenskapet och därför döljer det. Det kan relateras till vad McCleary-Sills m.fl. (2015) beskriver kring att barnäktenskap kan vara olagligt i många länder men att det görs undantag för sedlighetslagar och religiösa normer. Familjerna kan på så sätt vara medvetna om att äktenskapet i sig är fel och enligt lag inte får förekomma, vilket leder till att det istället hålls hemligt.

Lipsky (2010) beskriver att det finns en maktobalans mellan klienter och gräsrotsbyråkrater, något som eventuellt kan vara en bidragande orsak till att barnen inte vill berätta om sitt civilstånd för handläggaren. Barn som uppges vara gifta söker sig inte frivilligt till Migrationsverket och socialtjänsten, utan de är i behov av myndigheternas tjänster. De kommer till myndigheterna för att söka asyl eller bli boendeplacerade, något som skapar en maktobalans mellan handläggaren och klienten, då klienten står i beroendeställning till handläggaren. Barnen kanske känner till att det inte längre är lagligt att vara gift i Sverige, men vill fortsätta vara det och således inte berättar till handläggaren. Ytterligare bekräftas detta av Issis Melin (Sveriges Television, 2019) som jobbar som kurator. Hon berättar att barnen upplevs vara mycket mer medvetna om sina rättigheter och har större kunskap än tidigare, både på gott och ont. Vidare kan det därför bli problematiskt när handläggarna beskriver att de använder sin magkänsla för att identifiera barn som uppges vara gifta, ifall familjerna gemensamt döljer äktenskapet och medvetet undanhåller det från myndigheterna.

Många är pålästa, vad som är lagligt i Sverige och inte. Det märker vi ju, absolut. Kunskapen är ju ganska hög. Så även om de gör det så vet de väl om hur man ska gömma det och då vet ju alla runtomkring så det blir en familjehemlighet, eller släkt- eller klanhemlighet. Och då skyddar ju alla, alla. Så det är ingen som kommer berätta. (Intervjuperson 1)

En annan intervjuperson nämner att hen anser att barn som uppges vara gifta i mångt och mycket uppmärksammas och att arbetet med det fungerar bra, men i de fall man missar så beror det nog på att barnen själva väljer att dölja giftermålet. Det beskrivs också att det är svårt för dem som myndighet att veta att det är just ett äktenskap som ingåtts. Hen säger att de sällan får såna uppgifter utan att det i större utsträckning endast handlar om en

magkänsla. Det bekräftas av vad Margot Olsson (2019) beskriver kring att det är svårt att bevisa vad som är barnäktenskap och att endast ett fåtal av de fall som anmäls faktiskt leder till en fällande dom. Återigen nämns magkänslan som något som kan bli problematiskt i arbetet med att identifiera barn som uppges vara gifta.

... men vi ställer egentligen bara frågan (om barnen är gifta) om vi får en misstanke om det, annars gör vi det inte. (Intervjuperson 6)

Återkommande nämns det att i de fall som intervjupersonerna har mött barn som uppges vara gifta har det nästan alltid handlat om flickor. Misunas m.fl. (2019) forskningsartikel påvisar samma resultat, där de konstateras vara vanligare att flickor giftas bort före sin 18 års dag än att pojkar gör det. Flickor är alltså de som framförallt utsätts för barnäktenskap, exempelvis i samband med krig eller på grund av att familjen är fattig och flickan anses vara en ekonomisk börda som istället kan giftas bort mot betalning (Svenska FN-förbundet 2019, Unicef 2018). Även intervjupersonerna nämner detta då många uppmärksammar att de inte stött på pojkar som uppges vara gifta. Det som har skett är dock, enligt Intervjuperson 8, att Migrationsverket har mottagit pojkar som uppger bortgifte som ett asylskäl, men hen och alla andra säger att de i sitt yrke bara mött flickor som uppges vara gifta. Några intervjupersoner reflekterar kring att det säkerligen förekommer att minderåriga pojkar också giftas bort, men att det inte är lika vanligt.

Jag har stött på flickor som har kommit till Sverige som varit gifta. Jag har inte fått belägg för att jag träffat på någon minderårig kille som varit gift, men jag tänker att det hänt också, bara att det inte framkommit. (Intervjuperson 4)

Socialstyrelsens vägledning ger endast råd och stöd i hur man bör bemöta barn som uppges vara gifta och uppfattningen om hur man ska gå tillväga skiljer sig hos de som intervjuats. Även Migrationsverkets standard är tolkningsbara riktlinjer för hur man ska gå tillväga i processen, vilket gör att svaren från dessa intervjupersoner också skiljer sig. Intervjuperson 1 sade att de inte har som rutin att fråga utan går på magkänsla och kan eventuellt fråga om de får en misstanke om att barnet uppges vara gift, medan Intervjuperson 3 sade att alla barn får frågan, ibland flera gånger. Det kan alltså se helt olika ut trots att båda arbetar inom socialtjänsten. Intervjuperson 6 säger att de frågar barnet om det finns en misstanke om att barnet är gift medan Intervjuperson 9 nämner att frågan alltid ska ställas till alla,

vilket bekräftar olikheter inom Migrationsverket också. Att ställa frågan tycks dock inte vara avgörande för att lyckas identifiera barn som uppges vara gifta eller inte, då det återkommer i flera intervjuer att barnen själva måste vilja berätta. Att handläggarna ska gå på magkänsla och göra egna bedömningar kring om de ska fråga barnen om äktenskap kan jämföras med Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrati, då handläggarna ska agera utifrån den kompetensen de besitter inom ämnet. Detta beskriver Lipsky som handlingsutrymme, man litar alltså på att handläggarna har den yrkeskompetens som krävs för att själva kunna ta ställning till vad som ska göras i ett ärende. Det fria handlingsutrymmet som finns just för att handläggarna är gräsrotsbyråkrater bidrar på så sätt till att barn som uppges vara gifta får olika bemötande och att handlägningsprocesserna inom deras ärenden kan skilja sig åt, då det bekräftas av intervjupersonerna att de arbetar olika gällande barn som uppges vara gifta.

6.3 Kulturella skillnader

Utifrån intervjuerna är barnäktenskap, som vi uppfattat det, något som associeras med utlandet. Intervjuperson 5 säger att när hen tänker på barnäktenskap så tänker hen på ett äktenskap som ingåtts i utlandet, då det är olagligt med barnäktenskap i Sverige. Något som nämndes flertalet gånger i samband med diskussioner kring kulturella skillnader var svårigheten i att bedöma situationerna när barnen kom med sin make/maka och ville bo tillsammans. Vissa beskrev det som en individuell process och där man alltid behövde göra en enskild bedömning utifrån vad som skulle vara bäst för barnet. Någon annan var istället väldigt tydlig med att inget barn får bo tillsammans med sin make/maka, oavsett situation.

I Sverige har vi en lagstiftning och i min kommun så följer vi den. Så här bor man inte ihop om man ... kommer som ensam och är gift. NEPP!
(Intervjuperson 3)

Det skiljer sig alltså i hur bedömningarna görs inom de olika kommunerna. Socialstyrelsens riktlinjer säger att det inte är automatik går att sära på barnet och maken/makan om barnet inte vill utan särskilda skäl; så som ålder eller LVU (Socialstyrelsen, 2019). På samma sätt menar Singer och Brattström (2019) att man i dessa situationer glömmer att beakta barnets perspektiv och vilja, man ser bara till det teoretiska. De menar att artikel 12 i barnkonventionen kan likställas med ett barns rätt till delaktighet i beslut som gäller barnet

självt. Författarna nämner också att den ständiga strävan efter barns bästa i många fall kan leda till att barnets rätt till inflytande minskar, vilket kan hända om det inte görs en individuell bedömning i varje fall. Det bekräftas av Leviner (2018) som problematiserar inkorporerandet av barnkonventionen då hon anser att det krävs mer än det för att förbättra arbetet med barn som uppges vara gifta. Singer och Brattström (2019) menar att man inte kan anse barns åsikter och synpunkter uttryckta ifall det i slutändan är vuxna som ska bestämma om man ska ta hänsyn till vad barnet säger eller inte. Kommunen som Intervjuperson 3 arbetar i anser sig arbeta utifrån barns bästa och tycker då att en bestämmelse om att automatiskt sära på barnet och maken/makan är det bästa. Komplexiteten i att arbeta utifrån ett barns bästa kan inte konkretiseras, utan bör göras utifrån en individuell bedömning (Unicef, u.å). Att inte göra en individuell bedömning och lyssna på vad barnet har att berätta om sin egen situation lämnar inte heller utrymme för de kulturella skillnader som finns mellan barnets hemland och Sverige. Risken kan bli att man utgår från svenska normer och svensk lagstiftning och anser att det är bäst för barnen, utan att lyssna på vad barnen själva vill. Ibland tycks de kulturella skillnaderna som finns tappas bort i arbetet med barnets bästa precis som Singer och Brattström (2019) nämner, trots att många av våra intervjupersoner nämner just kulturella skillnader som ett problem i bedömningsprocessen.

Intervjuperson 4 tog upp att de barnen som kommer hit kan ha en helt annan kultur än vad vi har.

I Sverige kan det vara okej att bo med sin partner när man är 17 år och det finns svenska barn som blir gravida och får egna barn innan de fyller 18 år. Men i vissa kulturer får barnen inte bo eller leva ihop med sin partner och därför kan de istället välja att gifta sig. (Intervjuperson 4)

Orsakerna till att barn gifts bort skiljer sig enligt McCleary-Sills m.fl. (2015) mellan länder och kultur, men att få bo tillsammans med sin partner skulle kunna vara en av orsakerna till att barnen ingår äktenskap. Intervjuperson 4 tar också upp att det är jätteviktigt att informera barnen som kommer hit om den svenska lagstiftningen och vad som gäller i Sverige, att man inte får vara gift om man är under 18 år. Barn ska också få sina rättigheter förklarade för sig menar hen. Intervjuperson 5 berättar att de aldrig kallar flickans make för hennes man, utan benämner honom som flickans pojkvän eller barnets pappa om det nu är så att de har gemensamma barn. I de fall som intervjupersonerna nämner har det inte

alltid handlat om formella äktenskap, utan det kan vara barn som lever i sambolika förhållanden, eller har ett partnerförhållande.

...Att det handlar om just om ett formellt äktenskap, utan det kan vara ett barn som lever under äktenskapliga förhållande. Sen kan det vara formellt, ett äktenskap som formellt har ingåtts eller så kan det vara enligt tradition som ett äktenskap har ingåtts... Man får vara lite vid i begreppet vad det handlar om, det kan handla om samboskap också, eller partnerförhållande.
(Intervjuperson 6)

Intervjuperson 7 uppmärksammar komplexiteten i att det finns kulturella skillnader och att synen på att vara barn har olika innebörd i olika delar av världen. Hen nämner att i Sverige har vi en bestämd ålder som benämner övergången till vuxen, vilket är 18 år. I andra länder kan personer under 18 år betraktas som vuxna, något som även Jänträ-Jareborg (2017) kritiserar; barnen omyndigförklaras i Sverige trots att de betraktas som vuxna i hemlandet. Gräsrotsbyråkrater arbetar utifrån de begräsningar och kunskaper som de själva besitter menar Lipsky (2010) vilket skulle kunna innebära att handläggare endast beaktar ett svenskt perspektiv på samhället och tänker att det är det bästa och rätta. Lipsky (ibid) menar nämligen att det är väldigt svårt för handläggarna att hålla sig objektiva i mötet med klienter då de färgas av tidigare erfarenheter. Det bekräftas också av Intervjuperson 1 som nämner att handläggare gärna vill övertyga sig själva om att den bedömning som görs eller det beslut som tas är det rätta.

Ja det är väldigt komplext och vi vill ju ofta moralisera att vårt sätt är det rätta sättet att tänka (Intervjuperson 1)

6.4 Krav från olika håll

Balansgången mellan frivillighet och tvång nämns under flertalet intervjuer och kan tolkas som en av svårigheterna med att arbeta som gräsrotsbyråkrat, då det inte bara går att agera utan man måste hela tiden försäkra sig om att det som görs är det bästa för barnet. Det lyfts också att handläggarna ofta har ett arbetssätt att förhålla sig till, men att det sedan inte alltid fungerar i mötet med familjerna, för verkligheten ser inte alltid likadan ut för alla och det går inte att förutse vem man kommer möta.

Ja, vi behöver ha på fötterna också för att kunna gå emot deras vilja och deras önskan. Och kanske deras föräldrars önskan. Då ska vi agera med tvång och det kräver ju mycket på fötterna att vi vet att det är såhär ... och det är ju lätt ibland att de bestämmer att såhär ska ni göra men i verkliga livet sen när vi träffar familjerna så är inte grejer svart eller vitt. Det är det aldrig utan det är bara massor med gråzoner och där får man göra bedömningar utifrån den fakta man har. (Intervjuperson 1)

Ett exempel på dessa svårigheter mellan teori och praktik är Socialstyrelsens riktlinjer, som nämner att ett barn över 15 år inte kan placeras enligt SoL utan samtycke, men samtidigt bör barnet inte fortsätta bo med sin maka/make (Socialstyrelsen, 2019). Gråzonerna som intervjuperson 1 nämner kan därför tolkas röra placeringen av de gifta barnen då de exempelvis kan behöva placera ett barn men inte har tillräckliga grunder för att tvångsomhänderta barnet enligt LVU (SFS 1990:52). Samtidigt visar forskningen att barn som gifter sig innan sin 18 års dag i större utsträckning far illa (Kidman, 2017), vilket ytterligare är en faktor att förhålla sig till gällande placeringsbeslutet. Intervjuperson 2 säger också att under den tiden man väntar på ett uppehållstillstånd kan det vara förödande att inte få vara tillsammans med den personen som är ens trygghet, vilket även kan bli något för handläggarna att förhålla sig till gällande placeringen av barnet. Det finns alltså många olika faktorer att ta i beaktning för handläggaren och ofta vägs dessa besluten mot varandra. Handläggaren behöver bedöma om det är bäst att följa lagar och regler eller att lyssna till barnets egna önskemål, precis som Lipsky (2010) beskriver att gräsrotsbyråkraten behöver göra med sina krav från olika håll. Gräsrotsbyråkraten är enligt Lipsky (ibid) den som möter klienterna och får stå till svars gällande beslut och riskerar att bli kritiserad oavsett vad handläggaren väljer att göra, antingen från klienter som blivit besvikna eller från chefer som inte anser att riktlinjer följts.

Vidare diskuteras även den nya lagen som trädde i kraft 1 januari 2019. Responsen är olika kring huruvida den kommer bidra med positiva effekter. Några anser att det är en bra lagstiftning som ger ett förtydligande, men att det samtidigt är svårhanterligt i ärenden. Intervjuperson 2 nämner att det finns en helt annan dimension i frågan, och att ett barn kan vara i en utsatt situation; som gift eller ogift, det är inte alltid svart eller vitt. Likt det Jänterä-Jareborg (2017) tar upp i sin artikel kring vad lagändringen kommer få för påverkan så nämner Intervjuperson 2 också att den nya lagen från 1 januari 2019 inte heller

kommer ge svar på alla de frågor som finns, utan att individuella bedömningar alltid kommer behöva göras. Intervjuperson 2 säger ytterligare att det finns olika ställningstaganden i frågan, likt vad Åsa Regnér i Jänträ-Jareborg (2017) menar med att ”barn ska inte vara gifta, *men*”. Intervjuperson 5 beskriver istället den nya lagen som väldigt bra då hen tycker att man kan luta sig tillbaka på den och inte själv behöva stå till svars för de beslut som tas.

Jättebra. Tycker jag. Det blir också väldigt tydligt för en som socialsekreterare att hålla sig till det, i Sverige är det inte lagligt och man får inte när man är barn... får man inte vara gift för det står i lagen. Det blir något väldigt handfast och tydligt att informera om eller så. (Intervjuperson 5)

Åsikter kring lagstiftningen kan alltså bero på hur den tolkas. Några av våra intervjupersoner säger till och med att de inte lagt någon vikt vid lagändringen då den inte påverkar deras arbete, utan de kommer fortsätta som vanligt. Sabbe m.fl. (2014) diskuterar lagändringar kring barnäktenskap runt om i Europa som någonting som inte konkret har en påverkan till det bättre i flera fall. De säger exempelvis att en sådan lag kan bidra till att barn som uppges vara gifta i större utsträckning inte söker den hjälp och det skydd de skulle behöva. Detta då man endast kriminaliserar barnäktenskapet och inte erbjuder något konkret skydd för barnen egentligen, vilket kan återkopplas till de olika dimensionerna av problemet som Intervjuperson 2 diskuterade. Det är inte alltid svart eller vitt.

Intervjuperson 7 diskuterar osäkerheten kring vems ansvar det är att upptäcka dessa barn och vilken myndighet som ska göra vad när man identifierar ett barn som uppges vara gift. Hen nämner att detta framförallt var ett problem under flyktingkrisen 2015–2016. Utifrån osäkerheten och de riskfaktorer som man uppmärksammat sammankallades olika kommuner, Migrationsverket, Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Östergötland för att jobba fram nya riktlinjer för samverkan på policynivå. Framst diskuterades ensamkommande barn generellt men även hedersvåld, där barnäktenskap var en del av det som avhandlades. Intervjuperson 7 berättar att man utifrån samverkansmötet tog fram nya riktlinjer, utvecklade metoder och klargjorde vilken myndighet som var ansvarig för vad och hur samverkan skulle ske mellan de olika myndigheterna. Hen ser dock att utmaningarna på individnivå kan vara svåra gällande samverkan, och att det kan finnas svårigheter för handläggarna att få den rätta kunskapen inom ämnet. Samverkan mellan

myndigheter sker i största del på chefsnivå och inte direkt mellan handläggarna. I studien har personer med olika befattningar intervjuats, flertalet i chefspositioner, där de först jobbat som handläggare inom de olika myndigheterna för att senare avancera till en chefsposition. Evans (2011) lyfter i sin artikel att chefer fortfarande ser sig själva som gräsrotsbyråkrater med handlingsutrymme och till skillnad från Lipsky (2010) som menar att chefer enbart strävar att uppfylla organisationernas mål. Intervjupersonerna som jobbar som chefer i studien lyfter handlingsutrymmet som en viktig del i arbetet kring barn som uppges vara gifta och uttrycker att det är viktigt att ha en individuell bedömning i alla ärenden.

Intervjuperson 7 nämner också att myndigheter har olika utmaningar och förutsättningar beroende på tidsperioden som man befinner sig i. Hen berättar att Migrationsverket under flyktingvågen 2015–2016 hade lokalkontor i nästan varje svensk kommun, men att Migrationsverket idag arbetar med andra typer av ärenden och att de flesta lokalkontoren är utbytta mot större regionkontor. Att Migrationsverket inte längre finns representerade på lika många orter idag tror Intervjuperson 7 kan innebära svårigheter för samverkan mellan myndigheterna och att barn som uppges vara gifta riskerar att fall mellan stolarna i större grad. Hen tror också att kunskapen om vad de olika myndigheterna gör minskar när inte närheten till varandra längre finns, vilket kan påverka kvalitén över handläggningen. Lipsky (2010) menar att gräsrotsbyråkrater, som är den person som möter klienterna, behöver ha en väldigt bred kunskap inom många olika områden, exempelvis sina egna arbetsuppgifter, vilka riktlinjer och ramar som styr men också ha kunskap om vad andra myndigheter ansvarar för, för att kunna hjälpa sin klient på bästa sätt. Att Migrationsverket inte längre finns representerat i alla kommuner kan medföra att okunskap om hur de olika myndigheterna arbetar ökar, vilket således kan leda till att samverkan mellan Migrationsverket och socialtjänsten minskar. Intervjuperson 3 uttrycker att hen märkt av att samarbetet mellan Migrationsverket och socialtjänsten minskat efter att Migrationsverket skurit ner och flyttat sina kontor. Hen upplever att man inte samarbetar i lika stor grad som man gjorde förut.

Under den här vågen så kunde man ju söka asyl i X-stad. Nu kan man inte det och det är ett problem kan jag ju tycka. Så idag har vi ju inte de upparbetade kanalerna som vi hade önskat att vi kunde ha och det är ju en förlust. (Intervjuperson 3)

6.5 Sammanfattande analys

Utifrån resultatet har det framkommit att arbetet med barnen som uppges vara gifta är styrt av många ramlagar, riktlinjer, samverkan och rekommendationer där handläggarens egen bedömning inom ett ärende ofta ligger till grund för beslut. Många aspekter behöver tas in när det gäller lagar, kulturella skillnader och barnets egna önskemål. Varje enskilt fall måste bedömas individuellt, vilket ger stort utrymme för handläggaren att fatta egna beslut. Samtidigt innebär detta också en komplexitet då varje enskilt ärende är unikt och många aspekter måste beaktas. Genomgående har intervjupersonerna också nämnt att de inte har mycket kunskap kring ämnet och de har inför intervjuerna uttryckt en osäkerhet kring om de kan besvara intervjufrågorna. Vi har också haft svårt att få tag på intervjupersoner vilket ytterligare bekräftar komplexiteten och osäkerheten kring att ta ställning i en så känslig fråga som barnäktenskap faktiskt är.

Barn som uppges vara gifta kan även identifieras inom olika myndigheter och inom olika processer, vilket gör att det är viktigt att det finns ett samarbete så att rätt information kommer fram till rätt myndighet. I vissa fall har intervjupersonerna uppgett att barnen fortsättningsvis vill bo tillsammans sin partner, vilket också kan innebära en försvårande omständighet; vad ses som barnets bästa i dessa fall och i hur stor grad ska barnen själv få bestämma? Handläggarna som kan tänkas möta barn som uppges vara gifta har en rad riktlinjer och lagar att följa, andra myndigheter att samverka med men också ett stort handlingsutrymme för att tolka och bestämma hur genomförandet ska ske.

7. Slutdiskussion

Till grund för uppsatsen ligger lagändringen som innebär att Sverige inte längre erkänner utländska barnäktenskap (SFS 2018:1973). Då lagändringen i sig har skapat en stor debatt i Sverige fanns en önskan om att undersöka hur handläggare arbetar med ärenden där barn uppges vara gifta. Därför intervjuades handläggare på Migrationsverket och socialtjänsten då det är två myndigheter som möter barn som uppges vara gifta. Studiens resultat kan inte generalisera till alla handläggare som arbetar med barn som uppges vara gifta. Dock är resultatet intressant då det har framkommit att handläggningen av ärenden gällande barn som uppges vara gifta är väldigt komplex och det kan se väldigt olika ut beroende på vilken

kommun eller myndighet handläggaren arbetar på. Något som även bekräftas av tidigare forskning som presenterats i studien.

7.1 Att gå på magkänsla

Ett återkommande begrepp i intervjuerna var magkänsla, vilket redogjordes för i resultatet. Magkänslan går också att hitta i den tidigare forskningen då exempelvis Jänträ-Jareborg (2017) framhäver att det kan vara problematiskt med lagändringen från 1 januari 2019, eftersom barnets egen inställning till äktenskapet alltid måste tas i beaktande i sådana ärenden. Detsamma återfinns även i artikeln av Singer och Brattström (2019) där barnets självbestämmanderätt diskuteras utifrån inkorporerandet av barnkonventionen i svensk lag, och på så sätt problematiseras även lagändringen ytterligare då den inte lämnar utrymme för en individuell bedömning, utan äktenskapet upphävs per automatik. Handläggarnas arbete som gräsrotsbyråkrater och beslutsfattare kan till viss del innebära att de måste följa sin magkänsla i de ärenden som handläggs, då arbetet innebär att de själva måste tolka riktlinjer och lagar, det som Lipsky (2010) kallar handlingsutrymme. Leviner (2018) menar att barnkonventionen ytterligare är en ramlag och inte något som går att fatta beslut enligt utan att den först har tolkats, vilket medför att inkorporerandet av konventionen inte ger handläggarna tydligare riktlinjer utan endast mer att ta in och tolka i bedömningar och beslut. Utifrån vad som framkommit i resultatet så använder handläggarna sin magkänsla i olika utsträckning. Vissa använder den i avgörandet om de ska fråga barnen om de är gifta eller inte, medan andra har en rutin på att alltid fråga. Detsamma gäller om barnet som uppges vara gift ska bli boendeplacerad med sin make/maka eller inte; vissa gör en individuell bedömning kring detta medan andra automatiskt sårar på paret.

Enligt Lipsky (2010) behöver det finnas ett handlingsutrymme eftersom man aldrig kan förutse vad som kommer ske i arbetet med människor och därför är det inte heller möjligt att skapa rutiner för varje tänkbart scenario. Dock tycks konsekvenserna av handlingsutrymmet, utifrån vårt resultat, bli att barn som uppges vara gifta får olika bemötande och förutsättningar i sin handläggningsprocess. Det blir alltså svårt att säga om det är positivt eller negativt att handläggarna utgår från sin egen magkänsla och individuella bedömningar i sina ärenden. En konsekvens av detta är att risken finns att barnen får olika mottaganden och förutsättningar, något som kan skapa orättvisa. Exempelvis kan

avsaknaden av rutin att fråga barn om de är gifta leda till att man inte uppmärksammar antalet barn som uppges vara gifta i samma utsträckning, speciellt då många intervjupersoner tror att barnen själva måste berätta för att barnäktenskapet ska uppmärksammas. Dock är chansen troligtvis mindre att barnet berättar om ingen vuxen frågar, vilket våra intervjupersoner konstaterar. Även den tidigare forskningen bekräftar vikten av att låta barnen själva komma till tals i frågor som rör dem (Singer & Brattström, 2019), men om ingen frågar så kommer ju inte heller barnen till tals.

När det gäller det som våra intervjupersoner benämner som magkänsla så är det svårt att förstå vad de syftar på och vilken innebörd de lägger i begreppet. Intervjupersonernas erfarenhet inom arbetet med barn som uppges vara gifta varierar mycket, och alla nämner att de inte haft många ärenden med barn i den situationen. Utifrån det tycks det troligt att magkänslan de pratar om inte baseras på att de har mycket erfarenhet inom ämnet och är vana vid att uppmärksamma barn som uppges vara gifta, utan det verkar vara något annat de menar när det pratar om sin magkänsla. En teori kan vara att magkänslan handlar om att handläggaren nyligen har läst riktlinjer eller blivit påmind om ämnet genom medierapporteringen och på så sätt har det i åtanke vid mötet med barnet. En annan teori är att handläggarna helt enkelt inte har tillräckligt tydliga riktlinjer i hur de ska arbeta kring barn som uppges vara gifta. Exempelvis om de ska fråga barnen om de är gifta eller inte, hur mycket de ska fråga och hur de ska gå vidare om det visar sig vara så att barnen uppges vara gifta. Kanske benämner intervjupersonerna det då som att gå på magkänsla när de inte vet hur de egentligen ska göra. Om det hade handlat om en magkänsla baserad på lång arbetslivserfarenhet borde det rimligtvis varit så att de med längst erfarenhet hade haft flest ärenden med barn som uppges vara gifta, då de borde kunnat identifiera dem i större utsträckning. Så är dock inte fallet utifrån vårt resultat, utan det handlar kanske mer om en magkänsla utifrån intuition än en magkänsla baserad på tidigare erfarenheter.

7.2 Kulturella skillnader

Kulturella skillnader som finns runt om i världen har också konstaterats vara någonting som påverkar barnäktenskap och handläggningen med barn som uppges vara gifta. Tidigare forskning presenterar att barnäktenskap förekommer i olika grad i olika länder, men att fattigdom är en av många orsaker som påverkar hur vanligt barnäktenskap kan vara i ett land (Nguyen & Wodon, 2015). Ytterligare faktorer är låg utbildningsgrad samt

sociala normer, seder och traditioner (McCleary-Sills m.fl., 2015). I resultatet framkommer att det kan ifrågasättas varför svenska ungdomar kan få bo tillsammans och leva under äktenskapliga förhållanden, men när det gäller barnäktenskap som ingåtts i utlandet bör man sära på paret endast för att de rent formellt är gifta. En av våra intervjupersoner berättar i de fallen hen stött på har barnen kommit ifrån länder där de inte får vara i ett förhållande eller bo tillsammans som ett par om de inte ingått äktenskap. Något som i sin tur alltså innebär att barn som uppges vara gifta kan leva i parförhållanden som svenska ungdomar med den enda skillnaden att de har behövt ingå äktenskap för att det ska vara tillåtet i ursprungslandet eller kulturen som de kommer från. De kulturella skillnaderna är alltså något som borde problematiseras och diskuteras mer, då även Jänträ-Jareborg (2017) framhäver att lagändringen i Sverige kommer leda till att många kommer befinna sig i så kallade haltande äktenskap, alltså att de är formellt gifta i sitt hemland men inte i Sverige. Ytterligare något som Jänträ-Jareborg nämner i samband med detta är det faktum att man blir myndig och betraktas som vuxen vid olika ålder runt om i världen, vilket också är en kulturell skillnad som kan bli problematiskt gällande att inga utländska barnäktenskap ska erkännas i Sverige. Författaren anser att man genom lagändringen degraderar en person från myndig till omyndig, vilket skapar problem ifall barnet som uppges vara gift helt enkelt har gift sig enligt alla lagar och regler i hemlandet men sedan får äktenskapet upphävt enligt svensk lag.

Några av våra intervjupersoner uppmärksammar problematiken och komplexiteten i att svenska ungdomar tillåts leva under äktenskapliga förhållanden, medan utländska ungdomar säras på och får inte leva tillsammans endast på grund av formaliteter. Däremot går åsikterna isär och en av våra intervjupersoner anser att barnet aldrig bör få bo med sin make/maka. Det finns många olika anledningar till varför barn ingår äktenskap (McCleary-Sills m.fl., 2015) och det kan vara allt från tvång till frivilligt. Det kommer alltid vara en komplex fråga och barnäktenskap har utifrån den forskning som presenteras i studien inte påvisat några positiva effekter för barnen. Därför är det nödvändigt med bestämmelser emot barnäktenskap, men frågan är om det är just en lagändring som är lösningen på problemet eftersom den redan ifrågasatts mycket, både av forskare och våra intervjupersoner, efter att den endast varit gällande i ett år. Fler av våra intervjupersoner nämner att de inte märkt någon skillnad sedan lagen trädde i kraft. I vissa fall handlar inte ett barnäktenskap om en mycket äldre man som gifter sig med en ung flicka, utan ibland kan det handla om ett kärleksförhållande precis som några av våra intervjupersoner

nämner. Därför är det viktigt att i alla ärenden gällande barn som uppges vara gifta noggrant utreda bakgrunden till äktenskapet och därefter göra en individuell bedömning.

7.3 Krav från olika håll

Att teori och praktik inte ser likadan ut för handläggarna är något som Lipsky (2010) beskriver som klassiskt för gräsrotsbyråkrater, nämligen att behöva förhålla sig till olika krav från organisationen men också från medborgarna. Resultatet tyder på att handläggarna tycker att det är en svår balansgång, något som gör att arbetet med barn som uppges vara gifta blir extra komplicerat. Samtliga intervjupersoner har nämnt att de väldigt sällan stöter på barn som uppges vara gifta i sitt arbete, vilket skulle kunna förklara varför de känner att det är ett svårt område; helt enkelt att de inte har stor erfarenhet från tidigare eller liknande fall. Båda myndigheterna har riktlinjer att följa gällande handläggningen, men varje fall är unikt och det finns kanske inte tillräckligt tydliga manualer för tillvägagångssättet i olika situationer. I slutändan handlar det om handläggarens lyhördhet och kompetens för fallet.

Intervjupersonerna nämner att riktlinjer från myndigheterna ibland kommer för sent, eller att lagändringarna inte har någon direkt påverkan på deras arbete. Även forskningen visar att det inte egentligen är en lagändring eller ett inkorporerande av barnkonventionen i svenska lag som behövs, utan man behöver belysa problemet från flera olika håll (Jänterä-Jareborg 2017, Leviner 2018, Singer & Brattström, 2019). Det är, som en av våra intervjupersoner sade, inte svart eller vitt vilket gör att lagstiftningar och riktlinjer som avser samma sak inte fungerar i varje enskilt fall som handläggarna möter. Frågor som vad barnets bästa är, som alltid bör beaktas, är bedömningsfrågor utifrån olika kriterier (Unicef, u.å) vilket kan leda till att handläggarnas arbete ytterligare baseras på deras egna bedömningar och beslut.

Utifrån studien kan det konstateras att arbetet med barn som uppges vara gifta är och kommer alltid att vara komplext. Olika arbetssätt och vilken typ av kunskap man har som handläggare spelar stor roll för hur barn som uppges vara gifta uppmärksammas. Det handlingsutrymme och den yrkeskompetens som Lipsky (2010) menar att handläggarna ska förlita sig på kommer alltid att påverka eftersom arbetet med barn som uppges vara gifta, utifrån studiens resultat, ser väldigt olika ut. Den yrkeskompetens handläggarna har behöver nödvändigtvis inte påverkas av arbetslivserfarenheten, med grund i vår intervjupopulation med väldigt varierande arbetslivserfarenhet och utbildning.

Tillvägagångssättet för hur man identifierar barn som uppges vara gifta har lika stor variation oavsett om personen jobbar på Migrationsverket eller inom socialtjänsten. Som tidigare nämnt tar Socialstyrelsen (2019) upp att olika myndigheter kan identifiera barnen, vilket i sig är positivt. Om informationen inte framkommer till Migrationsverkets personal så finns det ändå en chans att handläggare på socialtjänsten får insikt i barnets civilstånd. Samverkan mellan Migrationsverket och socialtjänsten gällande barn som uppges vara gifta har, enligt flera av våra intervjupersoner, förändrats genom åren och som vi uppfattat det blivit sämre och sker mer sporadiskt. En intervjuperson från Migrationsverket berättade att man lade ner mycket tid på samverkan mellan myndigheterna under flyktingkrisen men att arbetssättet har förändrats sedan dess. Framförallt genom stora nedskärningar och omställningar på myndigheten, vilken hen tror kan ha lett till att samarbetet minskat. Avsaknaden av samverkan kan vara något som skulle kunna innebära att ett barn som uppges vara gift identifieras men att informationen inte förmedlas vidare till socialtjänsten, vilket i sin tur kan leda till att barnet inte får rätt stöd. Vad som framkommit utifrån intervjuerna verkar det ha betydelse att handläggarna lägger stor vikt i att informera barnen om deras rättigheter i Sverige och tydligt förklarar varför lagstiftningen är utformad som den är för att barnet eventuellt ska berätta.

7.4 Slutsats

Med utgångspunkt i att alla fall där barn uppges vara gifta är unika så kan en lagändring eller ett inkorporerande av barnkonventionen inte hjälpa eller påverka alla. Utifrån resultatet och slutdiskussionen framkommer att både handläggare på fältet, i form av studiens intervjupersoner, och forskare i ämnet har en gemensam syn på att en lagändring inte nödvändigtvis kommer bidra till att fler barn som uppges vara gifta identifieras. Arbetet är mer komplext än så, menar exempelvis Leviner (2018) som säger att det krävs mer från Riksdag och Regering än endast en inkorporering av barnkonventionen. Även Singer & Brattström (2019) problematiserar lagändringen utifrån att den inte bidrar till att barnkonventionen efterlevs i Sverige, exempelvis gällande att barnens egna åsikter ska bli hörda i ärenden som rör dem själva. Intervjupersonerna uttrycker olika åsikter kring lagändringen, vissa menar att det är skönt att ha något att luta sig tillbaka på medan andra säger att den inte påverkar deras arbete. Gemensamt är dock att ingen av dem nämner att lagändringen i sig kommer göra arbetet lättare med att identifiera barn som uppges vara gifta. Detta då det aldrig går att skapa bestämmelser för varje unik situation utan arbetet

med barn som uppges vara gifta är som en av våra intervjupersoner nämner; bara massor med gråzoner.

8. Metoddiskussion

Under arbetet med uppsatsen har det framkommit att ämnet som valdes anses vara känsligt och svårt. Exempelvis kontaktades 38 kommuner eller socialkontor men endast 11 svarade varav 7 avböjde med kommentarer om att de inte hade kunskap eller erfarenhet av barnäktenskap, trots att Socialstyrelsens rapport påvisade att en stor del kommuner i Sverige har erfarenhet av att möta barn som uppges vara gifta (Socialstyrelsen, 2017). I forumet för socionomer på Facebook fick vi även kommentarer om att ämnet upplevs som svårt och känsligt, att vi troligtvis inte skulle få många respondenter och uppmaningar om att byta inriktning. Då intervjupersoner söktes på Migrationsverket fick vi besked om att endast ett fåtal områdeskontor handlägger barnärenden i dagsläget, vilket medförde att 3 av 4 som intervjuades från Migrationsverket jobbar på samma områdeskontor, men med olika arbetsuppgifter. Troligtvis hade svaren blivit annorlunda om erfarenheterna kring barnäktenskap varit mer varierande om handläggare från flera geografiska områden intervjuats.

Ursprungsplanen var att genomföra fokusgrupper med personal från Migrationsverket och socialtjänsten, för att skapa en debatt och kunskapsutbyte kring ämnet. Men då vi stötte på svårigheter att få tag i intervjupersoner samt att personerna som kunde tänkas ställa upp fanns på geografiskt olika platser fick vi tänka om och intervjua personerna enskilt. Sannolikt hade fylligare svar getts genom fokusgrupper än de som framkom, då intervjuerna nu istället skedde en och en. Det som dock kan vara positivt med enskilda intervjuer är att intervjupersonen kan fritt uttrycka sina egna tankar och berätta om sina egna erfarenheter utan att påverkas av någon annan och i resultatet har vi märkt av att många av svaren som vi fått varit likstämmiga trots att de inte interagerat med varandra. Ur ett etiskt perspektiv finns också fördelen med att intervjua personerna enskilt då intervjupersonen inte behöver censurerar sig själv i lika stor grad som i en grupp med andra handläggare med rädslan för att berätta något som kan bryta sekretess.

Varför handläggare och socialsekreterare inte vill medverka på intervjuer om barnäktenskap kan endast spekuleras i, men tankar finns om att handläggare kanske inte riktigt vill kännas vid att barn uppges vara gifta förekommer i Sverige, att våga erkänna att

man inte uppdaterat sig på eller tagit del av nya riktlinjer eller oklarheter i tillvägagångsätt för att identifiera barnen kan kanske vara bakomliggande orsaker. En annan orsak till att vi i studien inte fick tag i många intervjupersoner kan vara att Migrationsverket och socialtjänsten haft stora nedskärningar och omorganiseringar de senaste åren, något som även flera av intervjupersonerna bekräftar. Myndighetskontor som tidigare jobbade med ensamkommande barn eller flyktingärenden finns inte längre kvar eller handläggare som stötte på gifta barn under flyktingvågen kan jobba på andra enheter idag. Ytterligare orsak kan vara att man upplever ämnet som något förlegat som inte sker i dag, utan främst skedde under 2015–2016 och att man inte riktigt minns vilka tillvägagångssätt man använde sig av då, för att identifiera gifta barn.

Alla de som valde att ställa upp på intervju var nogna med att påpeka att de inte hade mycket erfarenhet av att möta barn som uppges vara gifta, vilket eventuellt kan tolkas som ytterligare ett tecken på att ämnet är känsligt att diskutera och att en osäkerhet kring ämnet finns. Intervjupersonerna hade dock, som vi upplevde det, mycket kunskap inom ämnet och kunde svara på våra frågor och utveckla med mer information. Som nämnt kan det vara ett tecken på osäkerhet, då vi upplevde att när det väl gäller så finns kunskapen där och handläggarna kunde svara på våra frågor.

8.1 Vidare forskning

Något som vi anser intressant för vidare forskning inom ämnet är att prata med barnen själva. Att fråga barn som uppges vara gifta hur de upplevde bemötandet från både Migrationsverket och socialtjänsten skulle troligtvis skapa en större förståelse i ämnet och kunna bidra till att handläggningen av dessa ärenden utvecklas och förbättras. Att på så sätt ta barnets tankar och erfarenhet i beaktande skulle kunna skapa bättre riktlinjer för handläggning av ärende i framtiden.

Att även studera följderna av hur barnkonventionen tagits emot som svensk lag efter att den trätt i kraft 1 januari 2020 gällande barn som uppges vara gifta skulle vara viktiga studier framöver. I tidigare forskning som använts i studien har införandet av lagen kritiserats och farhågor om att lagändringen inte skulle innebära någon större skillnad för barnen finns. Utifrån det hade det varit intressant att studera vad de faktiska skillnaderna blivit efter att barnkonventionen varit implementerad ett tag.

Då vi inte problematiserar och undersöker skillnaden mellan olika typer av barnäktenskap, som exempelvis tvångsäktenskap eller arrangerade äktenskap, så hade det varit intressant att forska vidare i.

Referenslista

- Bryman, A. (2018). *Sambällsvetenskapliga metoder* (Upplaga 3. ed.). Stockholm: Liber.
- Bergfeldt, C. (u.å). Maria gifte sig när hon var 16: ”jag ville inte vara själv som min mamma”. *Sveriges Television*. Hämtad 17 januari 2020, från https://www.svt.se/special/maria-gifte-sig-nar-hon-var-16/?fbclid=IwAR2UK8uZjd9iJurc_o_nAJ5oyo1z8whUS7Z67a26RISSYldJ_v-NG26Gjzc
- Carlsson, D. (2019, 13 maj). Larmet: svårt att bevisa att barn tvingas gifta sig. *Kvällsposten*. Hämtad 17 januari 2020, från https://www.expressen.se/kvallsposten/larmet-svart-att-bevisa-att-barn-tvingas-gifta-sig/?fbclid=IwAR1dH7BRTcCu9_33xq7nqooHaNsenYDob9fAVw9xV20aJnBwt139ByDOY
- David, M. & Sutton, C. (2016). *Sambällsvetenskaplig metod* (1. uppl.. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Eliasson-Lappalainen, R., Jacobsson, K., Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2008). Socialvetenskapliga forskningstraditioner – en introduktion. I Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson-Lappalainen, R & Jacobsson, K. *Forskningsmetodik för socialvetare* (s. 17–31). Stockholm: Natur & Kultur.
- Evans, T. (2011). Professionals, Managers and Discretion: Critiquing Street-Level Bureaucracy. *British Journal of Social Work*, 41, 368–386. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq074>.
- Jänträ-Jareborg, M. (2017). Att inte svika gifta barn är en svår balansgång. I *För barns bästa: Vänbok till Anna Singer* (1:a uppl., s. 191-214). Uppsala: Lustus förlag. Hämtad från <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1222321/FULLTEXT01.pdf>
- Kidman, R. (2017). Child marriage and intimate partner violence: a comparative study of 34 countries. *International Journal of Epidemiology*, 46, (2), 662–675. <https://doi.org/10.1093/ije/dyw225>
- Kvale, S., Brinkmann, S., & Torhell, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2. uppl.. ed.). Lund: Studentlitteratur.

- Larsson, S., Lilja, J., & Mannheimer, K. (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Leviner, P. (2018). Barnkonventionen som svensk lag – en diskussion om utmaningar och möjligheter för att förverkliga barns rättigheter. *Förvaltningsrättslig tidskrift*, 2018(2) <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1189448/FULLTEXT01.pdf>
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services* (30th anniversary expanded ed.). New York: Russell Sage Foundation.
- McCleary-Sills, J., Hanmer, L., Parsons, J., & Klugman, J. (2015). Child Marriage: A Critical Barrier to Girls' Schooling and Gender Equality in Education. *The Review of Faith and International Affairs*, 13(3), 69-80. <https://doi.org/10.1080/15570274.2015.1075755>
- Meeuwisse, A., Swärd, H. (2016). Socialt arbete i internationellt jämförandeperspektiv (s.97–125) i Meeuwisse, A., Swärd, H., Sunesson, S. & Knutagård, M. *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Migrationsverket. (2019). *Standard för handläggning av ärenden rörande gifta barn*. [internt dokument]. Sverige: Migrationsverket.
- Migrationsverket. (2016). *Är du gift? - Utredning av handläggning av barn som är gifta när de söker skydd i Sverige*. Hämtad 24 oktober 2019, från <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/520/Utreddning%20av%20handlaggning%20av%20barn%20som%20är%20gifta.pdf>
- Misunas, C., Murray Gaston, C., & Cappa, C. (2019). Child marriage among boys: a global overview of available data. I *Vulnerable Children and Youth Studies*, 219–228. <https://doi.org/10.1080/17450128.2019.1566584>
- Mot. 1979/80:155. *Om åtgärder för att begränsa äktenskap med minderåriga*. Hämtad från <https://data.riksdagen.se/fil/8CBC3738-D01E-4842-835E-1C694F07B545>
- Nguyen, C M. & Wodon, Q. (2015). Global and regional trends in child marriage. *The Review of Faith and International Affairs* 13(3), 6-11. <https://doi.org/10.1080/15570274.2015.1075756>

Padgett, D. (2017). *Qualitative methods in social work research* (3.rd ed.). Los Angeles, Calif.: Sage.

Prop. 2017/18:288. *Förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap*. Hämtad från <https://data.riksdagen.se/fil/FA8A2287-ADAD-4F81-8446-065E5A7ACE6B>

Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie: Om analysarbete i kvalitativ forskning* (1. uppl. ed., Greppbar metod). Lund: Studentlitteratur.

Sabbe, A., Temmerman, M., Brems, E., & Leye, E. (2014). Forced marriage: an analysis of legislation and political measures in Europe. *Crime Law Soc Change* 62, 171-189. <https://doi.org/10.1007/s10611-014-9534-6>

SFS 1904:26 s.1. *Lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-190426-s1-om-vissa-internationella_sfs-1904-26%20s.1

SFS 1920:405. *Giftermålsbalk*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/giftermalsbalk-1920405_sfs-1920-405

SFS 1987:230. *Äktenskapsbalk*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230

SFS 1987:788. *Lag om införande av äktenskapsbalken*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1987788-om-inforande-av-aktenskapsbalken_sfs-1987-788

SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-199052-med-sarskilda-bestammelser-om-var_d_sfs-1990-52

SFS 1994:137. *Lag om mottagande av asylsökande m.fl.* Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1994137-om-mottagande-av-asylsokande-mfl_sfs-1994-137?fbclid=IwAR2OlclY8DXRWE8AjAH9ciRyjf36X13oWiBhoR9-LtCzxmkygMgqCo797Ps

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453?fbclid=IwAR2Msdog0wuKQG1SCKRHNj4Pv11Ffn04TGhfaKRYhIrfKvjLq8MuNnilVk

SFS 2004:142. *Lag om ändring i äktenskapsbalken*. Hämtad från <http://rinfo.stage.lagrummet.se//publ/sfs/2004:142/pdf,sv>

SFS 2005:429. *Lag om god man för ensamkommande barn*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2005429-om-god-man-for-ensamkommande-barn_sfs-2005-429

SFS 2005:716. *Utlänningslag*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716?fbclid=IwAR3t80nDPy2ngomOCfVuU6iGTQ8PRUQoqX3RREiCCS2Oc_mqUjQGeBsJNcs

SFS 2014:376. *Lag om ändring i äktenskapsbalken*. Hämtad från <http://rinfo.stage.lagrummet.se//publ/sfs/2014:376/pdf,sv>

SFS 2018:1973. *Lag om ändring i lagen (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap*. Hämtad från <https://www.svenskforfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2018-11/SFS2018-1973.pdf>

Singer, A., & Brattström, M. (2019). Barn som rättsliga aktörer – finns de? I *Vänbok till Lena Olsen* (s. 227–245). Uppsala: Lustus förlag. Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1294871/FULLTEXT01.pdf>

Slotte, C. (2019, 8 oktober). Skolkuratorn Issis Melin i Västerås om barnäktenskap: “Få som vågar söka hjälp”. *Sveriges Televisions Nyheter Västmanland*. Hämtad 2 januari 2020, från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vastmanland/skolkuratorn-issis-melin-i-vasteras-om-barnaktenskap-det-ar-inte-barnens-basta?fbclid=IwAR3vAYncqBAmbbYyTk6g3mNP8N6XRgF6qNzTI34L9qHIQvIAiJe8X9270wFs>

Socialstyrelsen. (2016). *Ensamkommande barn och unga – Handbok och socialnämndens ansvar och uppgifter*. Hämtad 7 november 2019, från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2016-11-8.pdf>

Socialstyrelsen. (2017). *Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta – analys av socialtjänstens handläggning*. Hämtad 2 januari 2020, från https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-11-17.pdf?fbclid=IwAR3a_VZFsgA5O5u2Vmx_trxnUvUVaPIxME6iQKwe2KsR4oMdr6xgHWth3Kw

Socialstyrelsen. (2019). *Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta – vägledning för socialtjänsten*. Hämtad 7 november 2019, från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2019-2-3.pdf>

Svenska Dagbladet. (2017, 11 oktober). Rapport: Tusentals flickor gifts bort varje dygn. *Svenska Dagbladet*. Hämtad från <https://www.svd.se/rapport-tusentals-flickor-gifts-bort-varje-dygn>

Svenska FN-förbundet. (2019). *Frågor och svar om barnäktenskap*. Hämtad 4 december 2019, från <https://fn.se/flicka/barnaktenskap-faq/>

Unicef. (u.å). *Barnkonventionen – hela texten*. Hämtad 2 januari 2020, från https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten?fbclid=IwAR3K4iVskAvLeGo5Z_CAjiBBMMJlqsOoXU_J3lHo_osiPkeeHIQvItGHW6Y#hela-texten

Unicef. (2018). *Tolv miljoner barn gifts bort som barn varje år*. Hämtad 4 december 2019, från <https://unicef.se/fakta/barnaktenskap>

United Nations Population Fund. (2019). *Child marriage – frequently asked questions*. Hämtad 28 oktober, 2019, från <https://www.unfpa.org/child-marriage-frequently-asked-questions#how%20common%20is%20child%20marriage>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2 januari 2020, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilagor

A. Intervjuguide: frågor till socialtjänsten och Migrationsverket

Innan intervjun, informera kort om studien och forskningsetiska principer. Samtycke till inspelning.

1. Berätta kort om dig själv och din bakgrund inom socialtjänsten/Migrationsverket
2. När du hör ordet barnäktenskap, vad tänker du då?
3. Hur du i din yrkesroll någon erfarenhet av att möta gifta barn? (Om du har stött på gifta barn, har det skett en ökning/minskning? Ca hur många fall?)
4. Har ni inom arbetsgruppen diskuterat gifta barn? Om nej, varför inte?
5. Ingår det i era rutiner att fråga barnen om de är gifta?
6. Hur samverkar ni med Socialtjänsten/Migrationsverket när det kommer till gifta barn?
7. Vad anser du om att Sverige sedan 1 januari 2019 i regel inte erkänner några utländska barnäktenskap?
8. Upplever ni att riktlinjerna från Socialstyrelsen/Migrationsverket angående gifta barn följs?
9. Finns det något mer som du vill tillägga kring ämnet barnäktenskap, något som du anser viktigt?

B. Utskick på mejl

Hej,

Vi är två socionomstudenter som studerar termin 6 på socionomprogrammet, Jönköping University. Denna termin skriver vi kandidatuppsats och har valt att belysa ämnet barnäktenskap.

Studien är en jämförelse mellan socialtjänsten och Migrationsverket om hur man jobbar med barn som uppges vara gifta i Sverige. Vi önskar att intervjua lika många på socialtjänsten som på migrationsverket. Intervju sker antingen på plats eller via telefon och kommer max ta 1 timme i anspråk.

2016 kom Migrationsverket ut med en rapport om att man identifierat 132 barn i Sverige som uppges vara gifta och myndigheten menar att mörkertalet troligtvis är större än så. Under 2019 har bägge myndigheter kommit ut med nya riktlinjer rörande gifta barn. Tanken med vår studie är att jämföra om det finns likheter och olikheter hos myndigheterna om det finns något kunskapsglapp, om man samverkar och förhoppningsvis komma fram till något bra utifrån svaren som vi får.

Vänliga hälsningar,

Katja Lindholm och Jolin Piirainen-Olsson